Muungano wa
Kongani la Kimataifa

ssprocess.iccaconsortium.org

Kuimarisha eneo letu la hifadhi ya jadi:

Mwongozo kutoka kwa jamii

Picha: © Jacob-Balzani-Lööv

The ICCA Consortium

Yaliyomo

UTANGULIZI – Uimarishaji wa eneo letu la hifadhi ya jadi: Mwongozo kutoka kwa jamii kwa ajili ya jamii **3**

Kuhusu huu mwongozo 4

Kujiimarisha kwa eneo la hifadhi ya jadi Kawawana 5

TAFAKARI **10**

"Eneo la hifadhi ya jadi"? Maswali ya kujadili mashinani 11

Vinjari baadhi ya maeneo ya hifadhi ya jadi 12

Unapanga kujiimarisha? Maswali ya kujadili mashinani 13

KUMBUKUMBU **14**

Nini tunachokifahamu tayari? Maswali ya kujadili mashinani 15

Uwekaji kumbukumbu eneo la hifadhi ya jadi: Maswali ya kujadili mashinani 17

Kioleza/Kitini cha Muungano wa Kongani la Kimataifa cha kuweka kumbukumbu eneo la hifadhi ya jadi, na zana zingine muhimu 17

Tazama jinsi wengine wanavyofanya! 18

FAHAMU **25**

Kuelewa ustahimilivu na usalama wa eneo la hifadhi ya jadi: Zana kwa ajili hiyo 26

Nguvu, udhaifu, fursa na changamoto: Maswali ya kujadili mashinani 27

Kuongoza eneo la hifadhi ya jadi: Maswali ya kujadili mashinani 28

Kusimamia eneo la hifadhi ya jadi: Maswali ya kujadili mashinani 29

WEKA DIRA NA KUSHEREHEKEA **31**

Kujitambua kama mmiliki wa eneo la hifadhi ya jadi: Maswali ya kujadili mashinani 32

Dira kwa matamanio ya baadaye ya maeneo ya hifadhi ya jadi: Maswali ya kujadili mashinani 33

Kusherehekea kujitoa kwa ajili ya eneo la hifadhi ya jadi: Maswali ya kujadili mashinani 33

Tazama jinsi wengine wanavyofanya! 35

CHUKUA HATUA NA KUFANYA MAWASILIANO **37**

Panga na chukua hatua: Maswali ya kujadili mashinani 38

Tazama jinsi wengine wanavyofanya! 39

Wasiliana kimkakati: Maswali ya kujadili mashinani 41

Tazama jinsi wengine wanavyofanya! 42

CHUKUA HATUA UKIWA NA WENGINE **45**

Changamana kwa ajili ya maeneo ya hifadhi ya jadi: Kuchagua na Maswali ya kujadili mashinani 46

Changamano: Tazama jinsi wengine wanavyofanya! 47

Usajili wa Maeneo ya hifadhi ya jadi: Maswali ya kujadili mashinani 51

Mapitio ya washiriki walio katika ngazi moja: Tazama jinsi wengine wanavyofanya! 52

TATHMINI NA BORESHA **59**

Kushughulikia mabadiliko katika ustahimilivu na usalama kwa wakati: Maswali ya kujadili mashinani 59

Kupitia ya athari za hatua za uimarishaji: Maswali ya kujadili mashinani 60

Mwisho ndio mwanzo mpya 61

UTANGULIZI

Kuimarisha eneo letu la hifadhi ya jadi: Mwongozo kutoka kwa jamii kwa ajili ya jamii

Unaalikwa kuanza safari ya kujiimarisha, mchakato wa kutafakari, majadiliano, na hatua ambayo inaweza kutoa maana halisi na kuunda taswira kulingana na mahitaji yako na matarajio ya jamii yako.

Mchakato huu una vipengele 7 vya kujiimarisha, kila kimoja kikiwa na mwongozo wa maswali, zana na mifano. Vipengele hivyo havihitaji kufuatwa 'kwa mpangilio' na vinaweza kuchukuliwa na kubadilishwa ili kuendana na muktadha wenu, kama itavyoamuliwa na jamii yenu.

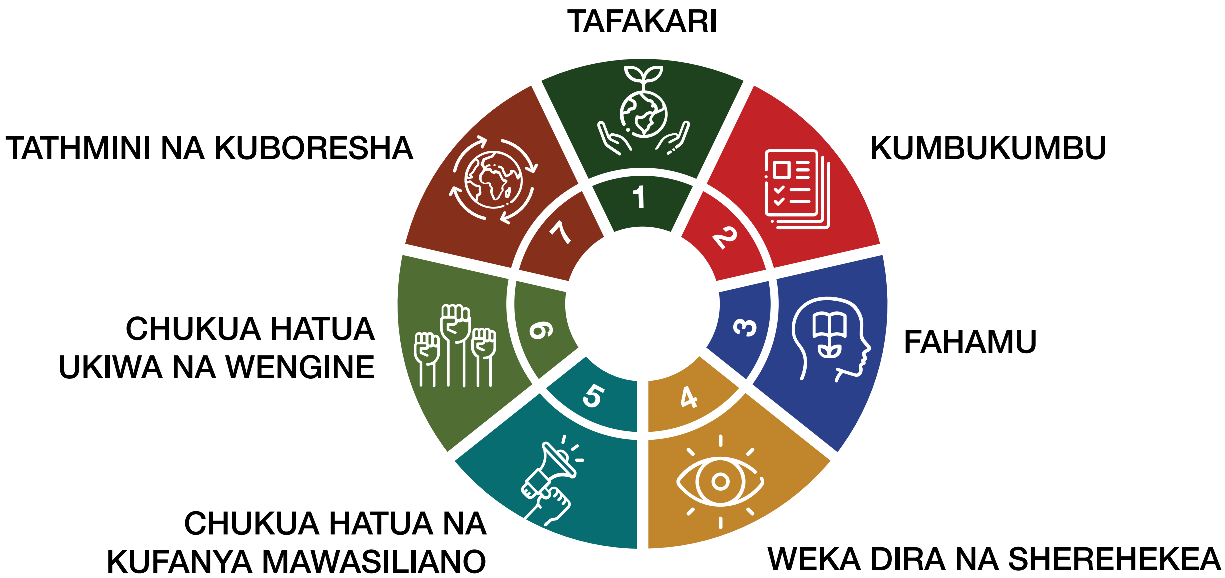

Njia kuu ya mchakato wa kujiimarisha ni 'majadiliano kuanzia mashinani'. Pakua vikumbushio kwa ajili ya timu ya uwezeshaji **hapa.**

Sehemu hii ya Maana na Rasilimali inajumuisha kielelezo cha dhana muhimu, mapendekezo kwa wawezeshaji na mbinu na zana za ziada katika tovuti hii: **toolbox.iccaconsortium.org**

Uzoefu wa kutosha wa eneo la **hifadhi ya jadi Kawawana** umesababisha kutengenezwa kwa Mwongozo huu. Soma zaidi kuhusu hilo **hapa!**

Jifunze zaidi kuhusu maeneo ya hifadhi ya jadi na Muungano wa Kongani la Kimataifa kupitia hii **filamu.**

Kuhusu huu mwongozo

Mwongozo huu unatokana na uzoefu wa wanachama wa kawaida na Wanachama wa Heshima wa Muungano wa Kongani la Kimataifa la maeneo yaliyohifadhiwa kwa jadi. Kumbukumbu za awali zilitolewa na Muungano wa Kongani la Kimataifahili katika lugha tatu na kusambazwa mwaka 2017 (zinapatikana **hapa**). Toleo hili la sasa limejumuisha maoni na mambo mbalimbali ya kujifunza tangu wakati huo. Inapaswa kutumiwa kwa rejea kama: Borrini-Feyerabend, G., J. Campese, and T. Niederberger (eds). Uimarishaji eneo lako la hifadhi ya jadi: mwongozo kutoka kwa jamii kwa ajili yjamii wenyewe. Toleo la mtandaoni: **ssprocess.iccaconsortium.org**. Muungano wa Kongani la Kimataifa, 2021.

Maoni na mapendekezo yako yanakaribishwa sana! Tafadhali yatume kwa kupitia barua pepe zifuatazo documenting@iccaconsortium.org and **gbffilter@gmail.com**

ISBN 978-2-9701386-2-4

Wahariri wangependa kuwashukuru wafanyakazi wenzao wengi katika Muungano wa Kongani hili ambao walitoa taarifa na ushauri kwa ukarimu wakati kazi hii inafanyika. Wanawashukuru Carolina Amaya, Ghanimat Azhdari, Albert Chan Dzul, Christian Chatelain, Colleen Corrigan, Emma Courtine, Sergio Couto, Tiphaine Dalmas, Dave de Vera, Singay Dorji, Cristina Eghenter, Taghi M. Farvar, Marc Foggin, Delfin Ganapin, Felipe Gomez, Hugh Govan, Terence Hay-Edie, Jeremy Ironside, Joseph Itongwa, Sudeep Jana Thing, Holly Jonas, Alexis Kaboré, Bassima Katib, Ashish Kothari, Emma Lee, Paola Maldonado Tobar, Carmen Miranda Larrea, Briana Okuno, Casper Palmano, Neema Pathak Broome, Femy Pinto, Aili Pyhälä, Lucas Quintupuray, Jailab Rai, Ali Razmkhah, Vololona Rasoarimanana, Vanessa Reid, Salatou Sambou, Sutej Hugu, Marc Tognotti, Paul Sein Twa, Makko Sinandei, Aman Singh, Emmanuel Sulle, Glaiza Tabanao, Zelealem Tefera Ashenafi, Ehhteeh Wah, Kasmita Widodo na Yingyi Zhang.

Usanifu wa picha: Ines Hirata

Usanifu wa Tovuti: Jake McMurchie

Shukurani: Mwongozo huu na kazi inayotokana nazo ilifadhiliwa kupitia Mpango wa Msaada wa Kimataifa kwa Kongani la Kimataifa , Mfuko wa Christensen na Shirika la Misaada la Uswidi kupitia SwedBio katika Kituo cha Ustahimilivu Stockholm. Muungano wa Kongani la Kimataifa unawashukuru kwa moyo mkunjufu washirika hawa wa ufadhili ambao msaada wao wa kutukuka umekuwa wa msingi katika kukamilisha kazi hii.

*Kongani la Kimataifa-na Mpango wa Msaada wa Kimataifa ni mpango wa ubia ambao hutolewa na Mpango wa Ruzuku Ndogondogo wa Kituo Cha Mazingira Duniani, ambao unatekelezwa na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa na kufadhiliwa na Serikali ya Ujerumani, kupitia Wizara yake ya Shirikisho kwa ajili ya Mazingira, Uhifadhi wa Mazingira na Usalama wa Nyuklia. Wadau wakuu ni pamoja na Kituo cha Ufuatiliaji wa Uhifadhi Duniani chini ya Mpango wa Umoja wa Mataifa wa Uhifadhi wa Mazingira, Shirika la Umoja wa Mataifa la Uhifadhi wa Mazingira na Mpango wa Dunia juu ya Maeneo Tengefu, Muungano wa Kongani la Kimataifa na Sekretarieti ya Mkataba wa Uhifadhi wa Bioanuwai.

Hatimiliki: Creative Commons (**CC BY-NC-SA**), Muungano wa Kongani la Kimataifa 2021

Uchapishaji wa chapisho hili kwa madhumuni ya kielimu au mengine yasiyo ya kibiashara umeidhinishwa bila ruhusa ya maandishi kutoka kwa mwenye hakimiliki ilimradi chanzo kimetambuliwa kikamilifu. Uchapishaji wa chapisho hili kwa kuuza tena au madhumuni mengine ya kibiashara ni marufuku bila idhini ya maandishi ya mwenye hakimiliki.

Ujiimarishaji wa eneo la hifadhi ya jadi Kawawana

Mageuzi ya mwongozo huu yalianza zaidi ya muongo mmoja uliopita: Wamiliki/wanufaika wa eneo la hifadhi ya jadi la Kawawana nchini Senegali walikuwa wakikabiliwa na matishio makubwa kwa pamoja katika eneo lao la jadi na vipato vyao vya kujikimu. Walielewa kuwa ili kushughulikia matishio hayo, 'eneo lao la hifadhi ya jadi' lilikuwa kipaumbele na lilihitaji kurejeshwa kwenye hali yake ya asili. Kwa sababu hiyo, pia kwa mila na kanuni zao za jadi juu ya kupata na kuzitumia maliasili, zilizounganishwa na uelewa mpya na zana, zilihitajika kutambuliwa zaidi na kuheshimiwa. Hiki ndicho walichofanikisha! Walifanyaje? Walishiriki katika mchakato wa kutafakari, kujadiliana, na kuchukua hatua: 'mchakato wa kujiimarisha wenyewe'.

Wamiliki/wanufaikaji wa eneo la hifadhi ya jadi Kawawana walianza mchakato wao wa kujiimarisha wenyewe mwishoni mwa mwaka 2008. Hadithi yao inaonyesha nguvu ya mchakato kama huo na kutoa mfano wa jinsi ya kufanya.

Mchakato wa kujiimarisha wenyewe ulianza mwishoni mwa mwaka 2008, wakati neno Kawawana halikuwepo na eneo la mto lilikuwa katika hali mbaya sana. Katika mkutano wa awali kati ya viongozi wa manispaa ya Mangagoulack vijijini, wawakilishi wa shirika la wavuvi wenyeji, na wageni kutoka Muungano wa Kongani la Kitaifa, walijadili hali zote zilizokuwa na ugumu. Walikubaliana kwamba eneo lao lilihitaji kurejeshwa ili kuleta staha na kipato cha kujikimu kwa jamii. Kwa maoni yao, hili lingeweza kufanyika tu ikiwa jamii ingeweza kuzirejesha kanuni zake za jadi za kuzifikia na kuzitumia maliasili. Kanuni za jadi zingekomesha uporaji wa wazi wa maliasili uliokuwa ukifanyika mbele ya macho yao na mtu yeyote anayeweza kuvua, kukata miti, au kukusanya chochote ndani ya eneo lao. Kwa hali hiyo, uungwaji mkono wa serikali ulikuwa muhimu sana… Wote walijua kwamba kiongozi wa jamii ya jirani yao alifungwa jela kwa kujaribu kutekeleza sheria ya kanuni za uvuvi za mila bila ya kushirikisha serikali. Hivyo waliogopeshwa na hilo, na hawakuona njia ya kuwatoa kwenye hiyo hofu bila ya kushirikisha serikali.

Unaweza kusoma zaidi kuhusu muktadha, mafanikio na hali ya sasa ya Kawawana **hapa**

Kwa mamlaka thabiti kutoka kwa washiriki wote katika mkutano wa awali, wageni kutoka Muungano wa Kongani la Kimataifa waliweza kwa haraka kupata rasilimali za **kusaidia mchakato wa kujiimarisha kwa jamii.** Mapema mwaka 2009, walianza na mikutano kwa majuma matatu mfululizo na kila juma walifanya mikutano miwili wakijadili kwa kina kati ya wawakilishi 150 kutoka vijiji nane vinavyojuisha jamii hiyo. **Mikutano ilikuwa kama isiyo rasmi lakini yenye malengo/maono na umakini mkubwa kuanzia mashinani,** na watu kutathmini hali halisi, kuweka maono/dira ya kile wanachotamani kukipata na kupanga nini cha kufanya. Mchakato huo ulifanikishwa na timu ya washauri watatu wa nje ya jamii, ikijumuisha mtaalamu wa uvuvi, uchumi wa kilimo na pia mtaalamu mshauri wa utawala na uwezeshaji wa mchakato mzima.

Hapo awali, kikundi cha wavuvi zaidi ya ishirini wenye uzoefu na kuheshimiwa kutoka vijiji vinane walikusanyika ili kuchambua hali ya sasa na kihistoria ya uvuvi hapo kijijini, na kuyaelezea matukio na mwelekeo wa utofauti ya ukubwa na idadi ya samaki waliovuliwa. Kisha kundi lingine kubwa la wawakilishi wa kijiji lilijiunga kusikia kutoka kwa wavuvi hao. Kwa pamoja, walikumbushana **historia** ya jamii yao, **uhusiano wao wa kina kitamaduni na kimila** katika eneo lao (utamaduni wa Djola ni mpana na una utajiri kama mtu anavyoweza kufikiria) na hali yao ya sasa ya kiikolojia na kijamii na kiuchumi. Wakiambatana na kundi kubwa **kutambua mustakabali wanaoutamani au walichomaanisha waliposema wanataka "maisha mazuri" (Bourong Badiaké).** Ilibainika kuwa walichomaanisha wote ni amani, mshikamano wa jamii, ustawi, lishe bora zaidi, kuzuia idadi kubwa watu kwenda mijini, na mazingira mazuri na yenye tija. Kwa haya yote, walitambua kwamba eneo lao la jadi- ambalo walililiita Kawawana au "urithi wetu wa pamoja wa asili wa kuhifadhiwa na sisi sote"– lilikuwa muhimu. Kupitia **majadiliano na uchambuzi zaidi**, wote walikubali kwamba **walihitaji kurejesha Kawawana yao kupitia kutambuliwa na kuheshimiwa kwa kanuni zao za kitamaduni** (zilizounganishwa na zana za kisasa za ufuatiliaji wa kibaolojia). Hatimaye, waliamini kwamba hii ndiyo sababu moja muhimu zaidi itakayoleta matokeo yote mazuri ya maisha ambayo waliyatamani. **Ufahamu huu ulikuwa wakati muhimu sana kwa wote waliohusika.**

> Kwa haya yote, walitambua kwamba eneo lao la jadi - ambalo walililiita Kawawana au "urithi wetu wa asili wa kuhifadhi wenyewe"– ulikuwa muhimu.

Picha: © Grazia Borrini-Feyerabend

Wakati majadiliano haya yakifanyika, kikundi cha wavuvi cha awali kilikuwa kikipata mafunzo ya ufuatiliaji wa kibaolojia na kikundi kingine kinachoitwa Kaninguloor kiliundwa ili kujadili **viashiria** vya kuonyesha mabadiliko yanayotarajiwa kuelekea **"maisha bora" (Bourong Badiaké)** na jinsi viashiria hivyo vinaweza kutathminiwa. Timu hizo mbili zilizojitolea (kikundi cha ufuatiliaji wa uvuvi na kikundi cha Kaninguloor) walikubaliana kuendelea kupima na kutathmini aina mbili za viashiria vilivyochaguliwa, kufuatilia kama vingekaribia mabadiliko yaliyotarajiwa, ikiwa ni lini na wakati gani kanuni zao za jadi zingepaswa kurejeshwa.

Picha: © Grazia Borrini-Feyerabend

Kisha kwa pamoja walipanga kile walichohitaji kufanya. Kimsingi, walihitaji maarifa na kanuni zao za kiasili za kutambuliwa rasmi na kuheshimiwa katika upatikanaji na matumizi ya maliasili yao. Kwa hiyo, waliamua **kuianzisha Kawawana kuwa 'eneo lao la hifadhi yao ya jamii'** na kujitahidi kuhakikisha linatambuliwa rasmi. Taarifa zilizopokelewa kutoka kwa Muungano wa Kongani la Kimataifa ziliifahamisha jamii kuhusu baadhi ya kanuni za kitaifa na kimataifa na misingi ya sera ambazo zitafanya eneo lao lililohifadhiwa liweze kutambuliwa. Hizi ni pamoja na Sheria ya Senegal ya Ugatuaji, pamoja na hadhi ya nchi kuridhia maamyzi ya Mikataba ya Bioanuwai, ambayo inapendekeza kusaidia uhifadhi wa maliasili za kijamii. Habari hii ilikuwa muhimu, na iliiwezesha jamii kujiamini ili kuchukua hatua. Wawakilishi 150 walitumia muda wao **kutengeneza na kukubaliana juu ya mpango wa usimamizi wa eneo lililohifadhiwa la jamii** (pamoja na kanda tofauti, kanuni, alama, ufuatiliaji, na adhabu kwa ukiukwaji wowote ule); **muundo wa utawala** (wenye majukumu mbalimbali kwa taasisi mbalimbali); **mfumo wa ufuatiliaji** kwa utawala na matokeo ya usimamizi; **mpango wa mawasiliano**; na **mipango ya nyongeza** kuboresha kipato cha kujikimu, kusaidia shughuli za wanawake, kuwatambua waungaji mkono na washirika katika ngazi mbalimbali na kutafuta kutambuliwa rasmi kwa eneo hilo lililohifadhiwa la jamii.

Katika miezi kumi na minane iliyofuata, yote yaliyokuwa yamepangwa yalitekelezwa. Sababu muhimu ilikuwa baadhi ya viongozi wachache kufanya kazi bila kuchoka kama wanadiplomasia wa jamii, kwa akili na uamuzi na uungwaji mkono na jamii. Baada ya kutambuliwa rasmi na manispaa ya Mangagoulack vijijini mwaka 2009, kazi ya kubadilishana taarifa na uchechemuzi iliendelea kwa miezi mingi katika idara za uvuvi na misitu na nyingine nyingi. Hatimaye, hata hivyo, mwezi wa tatu na sita mwaka 2010, Kawawana ilipata **vyeti vya kutambuliwa rasmi kutoka Halmashauri ya Mkoa na Gavana wa Casamance**. Huu ulikuwa utambuzi kamili na rasmi ambao waliweza kufikiria kuupata! Jamii ilisherehekea matokeo haya kwa dhati, kwa kuanzia na wanawake wenye umri mkubwa na busara zaidi kuonesha vitu kuashiria maeneo tofauti, na kanuni za uvuvi. Kisha

> Hatimaye, hata hivyo, mwezi wa tatu na wa sita mwaka 2010, Kawawana ilipata vyeti vya kutambuliwa rasmi kutoka Halmashauri ya Mkoa na Gavana wa Casamance. Huu ulikuwa utambuzi kamili na rasmi zaidi ambao wangeweza kufikiria kuupata!

wanaume waliweka nguzo ya msingi na jukwaa kwenye maeneo yaleyale kama alama zenye maelezo maalumu kuhusu kanuni za uvuvi. Na hatimaye, kila mtu katika jamii ambaye aliweza kuhudhuria t**ukio/sherehe hiyo kubwa** alifanya hivyo, ambapo mamlaka na washirika walikuja kutangaza kuanza kutumika rasmi kwa kanuni za Kawawana. Hii ilihusisha hotuba, chakula, muziki na furaha kwa ujumla.

Wakati jamii ikitafuta utambuzi rasmi, vivyo hivyo ilikuwa ikitafuta msaada wa kutekeleza mpango wao wa usimamizi. Wakati kanuni za usimamizi zinaridhiwa rasmi, ziliendelea kutekelezwa kwa urahisi kwa msaada wa mashua ndogo yenye injini na vifaa vya ziada vilivyotolewa kwa msaada wa Wakfu wa FIBA. Kikosi cha doria ya kufuatilia kanuni zilizowekwa haikuwa rahisi kila wakati, na baadhi ya migogoro ilisababishwa na wavuvi wasio wenyeji, lakini Wakala wa Uvuvi na Kiranja wa ufuatiliaji waliiunga mkono timu ya doria na wanadiplomasia walifanya yaliyosalia.

Picha: © Grazia Borrini-Feyerabend

Kwa kuimarisha jukumu lao, wavuvi wa kujitolea kwenye timu ya doria walikusanya rasilimali ili kujilipia baadhi ya mafunzo kutoka kwa wakala wa serikali wa uvuvi, ili baada ya hapo wakachukuliwe kama mawakala wasio rasmi. Wakati Wakfu wa FIBA ukitekeleza malengo ya uhifadhi, iliomba jamii pia kuunda timu ya ufuatiliaji wa bioanuwai isiyo ya samaki, ambapo iliundwa mara moja.

Chini ya miaka mitatu baada ya kutambuliwa rasmi kwa eneo lililohifadhiwa la jamii, timu zote za ufuatiliaji zilionyesha matokeo mazuri sana. Uvuvi na bioanuwai ya eneo hilo ilionyesha mabadiliko ya kuridhisha (aina tofauti tofauti za samaki wa awali zilijitokeza tena, ndege, pomboo na mamba waliongezeka kwa wingi na baadhi ya wavuvi walisema upatikanaji wa samaki uliongezeka mara nne!). Viashiria vya ustawi wa jumla pia vilibadilika, kuhusu uhamiaji (watu wachache walihama na wengine walirudi vijijini) na lishe (watu walikuwa wanakula vizuri tena samaki waliowapenda, ambao walikaribia kutoweka katika eneo lao). Viashiria vingine vya Bourong Badiaké kwa ulinganifu, vilikuwa pia vizuri kiasi, lakini havikuwa pia vibaya hapo mwanzoni na vilionekana kutokuwa na 'unyeti' kuliko aina nyingine yoyote ya mabadiliko.

Katika miaka iliyofuata, baraza kuu la uongozi la Kawawana liliendelea kukutana kushughulikia masuala mbalimbali, na iliendelea kufanya kazi yenyewe, bila msaada wa mradi. Kulikuwa na jaribio la kutafuta fedha kwa ajili ya Kawawana kupitia biashara ndogo ya kukodisha baiskeli, lakini biashara ilionekana kuwa ngumu sana na ikiwa inatumia muda mwingi kwa wananchi wanaojitolea kwa hiari. Hata hivyo eneo lililohifadhiwa la jamii lilipanuliwa kwa hiari. Lakini ni wazi kuwa kutawala na kusimamia eneo lililohifadhiwa la jamii kwa hiari tu na kujitoa mno kwa watu ambao hawana muda au rasilimali za ziada lilihitaji moyo. Kwa mfano, kikosi cha doria cha Kawawana kwa sasa kinakabiliwa na tatizo kwa sababu injini ya mashua yao ya doria ambayo ni sehemu ya vifaa muhimu vya ufuatiliaji

imeharibika katika ajali iliyosababishwa na hali mbaya ya hewa. Watu wa eneo hilo wanatafuta rasilimali ili kutafuta kipato cha kujikimu. Hakuna mtu anayeweza kusema ni kwa muda gani juhudi zao za kujitolea zitaendelea.

Kiasi kidogo cha fedha kilichopokelewa mara kwa mara kutoka Kongani la Kitaifa kililenga mipango ya ubunifu, kama vile kipindi cha redio katika lugha ya asili, ambacho kimewafanya Kawawana kujulikana sana na kuheshimiwa. Kutambuliwa huku siyo kwa wenyeji tu. Kawawana imepokea tuzo mbili za kimataifa kwa mafanikio yake na kuhamasisha jamii nyingine kuwa wamiliki wa maeneo yao yaliyohifadhiwa nchini Senegal.

Kwa pamoja, na kwa msaada wa ruzuku nyingine ya Mpango wa kimataifa wa kusaidia Muungano wa Kongani la Kimataifa, wamiliki wa jamii wa maeneo ya hifadhi ya jadi nchini Senegal wametengeneza mtandao wa kitaifa. Wakati wa andiko hilo, mnamo 2020, mtandao wa kitaifa ulianza ushawishi wa kuwa na sera za kitaifa za kuunga mkono rasmi maeneo ya jamii yaliyohifadhiwa na kuimarisha usalama wao. Hata hivyo, kazi ya ushawishi bado haina nguvu, na ushauri wa kisheria unahitajika

Katika kipindi chote cha mchakato wa miaka kumi na miwili iliyoelezwa kwa ufupi hapo juu, jamii ya wamiliki ya Kawawana imekuwa **ukiuimarisha mchakato wa usimamizi kuimarisha eneo lake la jadi.** Mwanzo ulikuwa mgumu wa kuimarisha, ila mwendelezo umekuwa wa kuridhisha. Jamii yenyewe ilianza kujiimarisha kwa kujikumbusha hali yake halisi ilivyokuwa, kuichambua hali ilivyo ilivyo kwa wakati huo, kuiwekea kumbukumbu zote, kujijulisha, kukubaliana hatua za kuchukua, kupanga na kujitoa kwa pamoja, kuunganisha mahusiano na waungaji mkono na washirika, kufanya kazi ya kidiplomasia kwa uangalifu, kukubalika, kutambuliwa na kuungwa mkono na kusherehekea mafanikio yake. Kisha iliendelea kuimarika kwa kufanya kazi pamoja kwa miaka mingi, kutawala na kusimamia eneo lao, na kufunzwa ujuzi mpya, kuwasiliana kuhusu eneo lao la jadi, kujifunza, kushirikiana mafunzo na jamii nyingine na kutafuta njia za kuboresha muktadha wa jumla wa sera nchini Senegal. Uwezeshwaji kutoka nje na msaada katika nyakati muhimu imekuwa muhimu, lakini sehemu kubwa ya michango na juhudi zimepatikana ndani ya nchi. Leo, jamii ya wamiliki ya Kawawana haijatatua matatizo yake yote kwani ina misukosuko yake kama jamii nyinginezo… lakini ina nguvu zaidi kuliko miaka kumi iliyopita, na eneo lake la jadi ni lenye afya na hai!

Picha: © Grazia Borrini-Feyerabend

Picha: © Grazia Borrini-Feyerabend

TAFAKARI

Michakato ya kujiimarisha inaweza kuchochewa na hitaji la kushughulikia suala kubwa la eneo lako au kuchukua fursa mpya. Katika hali zote, sehemu muhimu ya kuanzia ni kufanya **majadiliano kuanzia mashinani/chini** ili kuchunguza na uthibitishe:

- kama jamii yako ni mmilikiwa hifadhi wa eneo la hifadhi ya jadi
- hali ya eneo hilo la hifadhi ya jadi ikoje; na
- Ni kwa jinsi gani jamii yako inataka kuingia kwenye mchakato wa kujiimarisha yenyewe.

Maeneo ya hifadi za jadi ni tofauti tofauti sana... lakini maeneo ya hifadhi ya jadi 'yaliyokamika vyema' yana **sifa tatu zinazofanana:**

1

Kuna **ukaribu na uhusiano mkubwa** wa hali ya juu kati ya eneo na wamiliki wa jadi au watu wanaoishi eneo hilo

2

Wamiliki au jamii husikajamii wanaweza kufanya na kutekeleza maamuzi na sheria (kwa mfano kuhusu kupata na kutumia) kuhusu eneo. Yaani kuwa na **mfumo wa utawala bora**

3

Maamuzi ya kiutawala na juhudi za usimamizi za wamiliki au watu wa jamii husika huchangia katika **kuhifadhi eneo** na kuhakikisha kipato cha kujikimu na **ustawi wa jamii husika.**

Inasaidia kuelewa 'hali' ya eneo lolote la jadi lililopo au linalowezekana kuwepo, yaani, iwe ni eneo:

- **lililokamilika**—eneo kwa sasa lina sifa zote tatu, yaani, muunganiko/mahusiano ya kina kati ya eneo na jamii, mfumi wa utawala bora wa jamii, na matokeo bora ya uhifadhi na riziki/ustawi;
- **lililoharibika** — eneo lilikuwa na sifa zote tatu, lakini kwa sasa baadhi hazipo kikamilifu kwa sababu ya misukosuko ambayo jamii ya wamilikiwamiliki/waangalizi inaamini kuwa inaweza kubadilishwa na kuwa kama ilivyokuwa awali au kubadilishwa; au
- **linalotarajiwa** — eneo halijawahi kuwa na sifa zote tatu, lakini lina uwezo wa kuzianzisha; kulingana na jamii ambayo iko tayari kuwa mmiliki wake.

REFLECT

Bila kujali hali ya eneo la hifadhi ya jadi, mchakato wa kujiimarisha wenyewe unaweza kuisaidia jamii ya wamilikiwamiliki kuielewa na kuitunza vyema. Jamii **hukamilisha na kuuongoza mchakato wa kujiimarisha yenyewe. Hili linahitaji kujitoa na (mnyumbuliko) mpango.**

Kumbuka: Kwa mwongozo huu wa mtandaoni, 'jamii' ni neno la jumla linalotumiwa kumaanisha wanaojitambulisha kama wamiliki na wamiliki wa eneo fulani la jadi. Kwa hivyo istilahi inamaanisha watu wa asili, wenyeji au jamii wahamaji, jamii nyingi zinazofanya kazi pamoja, au vikundi vingine, kadiri inavyofaa.

Unaweza kupata taarifa zaidi, mbinu na zana katika ‘Maana na Rasilimali’: **toolbox.iccaconsortium.org**

‘Eneo la hifadhi ya jadi’? Maswali ya kujadili mashinani

Kama sehemu ya mjadala mashinani, haya maswali yanaweza kutumika kusaidia jamii yako kutambua kama ndiyo mmilikimmiliki, mahusiani yao nae neo hilieneo la hifadhi ya jadi’ na, ikiwa ndivyo, eneo hilo liko katika hadhi gani.

... muunganiko kati ya jamii na eneo lake la hifadhi

Je, jamii yetu ina ‘eneo’ maalum (eneo, makazi ya aina za viumbe) ambayo inahisi?

- Je, kuna muunganiko/mahusiano kati ya jamii yetu na eneo hili?
- Ikiwa kuna muunganiko/mahusiano thabiti, je, inahusiana na (miongoni mwa uwezekano mwingine:
  - Maisha na kipato cha jamii yetu?
  - Hali ya usalama ya jamii yetu na uwezo wa kustahimili vikwazo?
  - Historia ya jamii yetu, lugha, hali ya kiroho na/au utamaduni - hisia zetu za ‘sisi ni nani’?
  - Viumbe wengine wanaoishi katika eneo hilo - wanyama, mimea, mababu, mizimu, milima, mito?

... utawala wa jamii

- Je, kuna maamuzi muhimu ambayo jamii yetu imechukua, na inaendelea kuchukua, kuhusu eneo letu?
- Je, jamii yetu ina **njia za kufanya maamuzi kuhusu eneo letu** - kwa mfano kupitia mkutano mkuu, baraza la wazee, walimu wa kiroho, kamati, au viongozi wanaoaminika?
- Je, jamii yetu ina **kanuni** kuhusu upatikanaji na matumizi ya eneo na rasilimali zake?
- Je, tunaweza **kutekeleza na kusimamia maamuzi na kanuni kuhusu eneo letu?**

... matokeo chanya kwa mazingira na kipato cha kujikimu na ustawi wa jamii

- **Je, eneo letu limehifadhiwa** vizuri? (Kwa mfano, mambo makubwa kuhusu mazingira yenye afya - kama vile rutuba ya udongo, ubora na kiasi cha maji, idadi ya spishi/aina za viumbe na mimea, uzalishaji katika kilimo,

misitu na mimea, nk – kuwa inatunzwa au kuimarika?)

- Je, kipato cha kujikimu na ustawi wa jamii ni endelevu na vinatoshelezwa na eneo? Kwa njia zipi?

Kwa ujumla: hali ya sasa ya eneo la hifadhi ya jadi

- Je, eneo letu linabeba sifa tatu kuu za 'eneo la hifadhi ya jadi'?
- Ikiwa mojawapo ya **sifa kuu** hizi haina nguvu leo, je! Ni nini kimebadilika tangu wakati huo?
- Je, eneo letu la hifadhi ya jadi **limekamilika vizuri, limevurugwa**, au **tunalitamani liwe**?
- Ikiwa bado (au halipo tena) halijakamilika, je, tunataka kubadilisha hili, na je, tunaamini kwamba tunaweza?

Katika kujadili hali halisi ya eneo la hifadhi ya jadi, kumbuka kuwa haya ni maamuzi yanayotokana na ukweli halisi, sio sifa za kupewa. Eneo la hifadhi ya jadi linaweza 'kuvurugika' kwa sababu nyingi. Labda jamii ilitawala eneo la hilo kwa muda mrefu lakini hivi sasa haiwezi tena kwa sababu ya migogoro au mashinikizo ya ndani au nje. Labda jamii inajali eneo la hifadhi ya jadi lakini haina nafasi kubwa au inayotambulika katika kufanya maamuzi. Labda mabadiliko ya tabianchi yanasumbua ufanisi wa juhudi za jamii na muda zaidi unahitajika kubadilika/kuendana nayo.

Vinjari baadhi ya maeneo ya hifadhi ya jadi

Neno 'Maeneo ya hifadhi ya jadi ya Kongani la Kimataifa' — humaanisha **"maeneo yanayotawaliwa, kusimamiwa na kuhifadhiwa-kuhudumiwa na watu wa asili na jamii za wenyeji"**. Hii inammanisha hali ya zamani, iliyoenea, tofauti na inayobadilika ambayo ina matukio na majina mengi tofauti ulimwenguni. Kwa wamilikiwamiliki wa "maeneo ya hifadhi ya jadi" kama haya, uhusiano kati ya jamii yao na maeneo ya hifadhi ya jadi ni mkubwa kuliko neno au kifungu chochote cha maneno kinaweza kuelezea. Ni dhamana ya kipato cha kujikimu, nishati na afya. Ni chanzo cha utambulisho na utamaduni, utawala binafsi na uhuru. Ni kiungo kati ya vizazi, kuhifadhi kumbukumbu za zamani na kuzifungamanisha na siku zijazo. Ni msingi ambao jamii hujifunza, kutambua tunu na kuendeleza mahusiano na kujitawala. Kwa wengi, pia ni uhusiano kati ya ukweli unaoonekana na usioonekana, mali na utajiri wa kiroho. Katika eneo na mazingira yapo maisha ya jamii na utu na kujiamini kama watu.

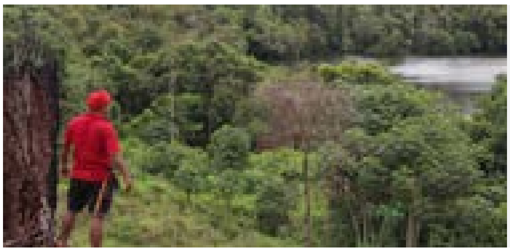

Hapa unaweza kupata mifano ya baadhi maeneo ya hifadhi za kimila ya 'mfano'.

Hapa unaweza kutazama filamu kuhusu maeneo ya hifadhi za mila na Muungano wa Kongani la Kimataifa.

Unapanga kujiimarisha wenyewe? Maswali ya kujadili mashinani

Bila kujali hali ya eneo la hifadhi ya jadi, maswali haya yanaweza kukusaidia kupanga mchakato wako wa kujiimarisha:

- Je, ni nini matumaini na mashaka/wasiwasi ya jamii yetu kuhusu eneo letu la hifadhi ya jadi?
- Je, tunataka kushiriki katika uimarishaji wa eneo letu la hifadhi ya jadi?
- Nani ahusishwe katika kujadili na kuchukua hatua?
- Nani ataratibu, atawezesha, na atafuatilia mchakato?
- Vipi na namna gani, tunapaswa kukutana wakati wa mchakato?
- Tunapozingatia vipengele saba (tazama utangulizi) vya mchakato wa kujiimarisha wenyewe, vipi ni muhimu kwetu?
- Tutaanzia wapi, na lini?
- Je, tunazo rasilimali tunazohitaji kusaidia mchakato huu za kutosha? Ikiwa sivyo, zitapatikanaje?

Picha: © KESAN

KUMBUKUMBU

Kila eneo ni la kipekee na lenye vitu vingi... kuweka kumbukumbu zake vizuri kunaweza kuhisiwa kama kazi kubwa. Lakini unaweza **kuanza kidogo kidogo na kuweka kumbukumbu taratibu, ukizingatia vipengele ambavyo ni muhimu** zaidi kwa jamii yako **katika eneo hilo** kwa kuanza na taarifa ambazo tayari zinajulikana.

Kumbukumbu zilizoainishwa na jamii kuhusu eneo la hifadhi ya jadi zinaweza kutumika ndani ya jamii na kusaidia muunganiko wa nje. **Inasaidia kuvipa nguvu 'vipengele' vingine vya kujiimarisha**, ikiwa ni pamoja na kuweza kuwasiliana, kuona jinsi hali inavyobadilika na wakati, na hata kulinda eneo dhidi ya madhara.

Miundo muhimu ya uhifadhi wa kumbukumbu ni pamoja na picha, orodha, ramani, filamu, sanaa, rekodi za muziki, hadithi, mahojiano, na mengine mengi.

'Maelezo' tu huwa **kumbukumbu** wakati **taarifa inawekwa katika muundo na kupangwa kwa njia zinazoifanya ipatikane kwa urahisi kwa rejea na matumizi ya baadaye.** 'Kumbukumbu nzuri' hukamilika kwa kueleza kwa uwazi vipengele muhimu vya eneo na jamii, na jinsi maamuzi yanavyofanyika.

Kumbukumbu zote za eneo la hifadhi ya jadihifadhi zinapaswa kukusanywa, kusambazwa na kutumiwa kwa njia ambazo zitaamuliwa na jamii inayomiliki na kuheshimu haki zao, ikiwa ni pamoja na **uamuzi huru na wa hiari.**

Unaweza kupata taarifa zaidi, njia mbalimbali na vifaa vya kutunzia kumbukumbu za maeneo ya hifadhi ya jadi hapa: **toolbox.iccaconsortium.org/resources/document/**

Tunajua nini tayari? Maswali ya kujadili mashinani

Kama sehemu ya kujadiliana mashinani, haya maswali yanaweza kusaidia jamii kuanza na kuweka kumbukumbu kwa kubainisha ni nini (na bado) hakijajulikana na kuamua juu ya maeneo ambayo uwekaji kumbukumbu zaidi kunaweza kuwa muhimu. Ni kwamba hakuna uwezekano kuwa maelezo haya yote yatapatikana mwanzoni. Kujadiliana hutumika kupata mawazo kuhusu wapi na jinsi gani ya kupata baadhi ya majibu inaweza kuwa mahali pa kuanzia kuweka kumbukumbu kadiri muda unavyokwenda. (Ona pia **#kioleza**)

... vipengele muhimu vya eneo

- Eneo la hifadhi la jadi liko wapi na linajumuisha maeneo/rasilimali gani?
- Je, eneo la hifadhi la jadi limekamilika vyema, kwa mfano, lina mipaka iliyo wazi?
- Je, mipaka hii imebadilika kwa muda? Namna gani na kwa nini?
- Eneo la eneo la hifadhi ya jadi linalokadiriwa kuwa na ukubwa gani?
- Je, kuna ramani au viwianishi vya Mfumo wa Taarifa za Kijiografia vinavyopatikana?
- Je, kuna mwingiliano wowote na maeneo ya hifadhi au maeneo mengine yanayotawaliwa na serikali au wahusika wengine?
- Ni nini hali ya mazingira katika eneo la hifadhi ya jadi (kwa mfano, ubora, unzuri, hatarini, maskini, imeharibiwa kupindukia)?
- Je, kuna kumbukumbu au taarifa zilizopo za kuthibitisha majibu yetu kwa maswali haya?

Kumbuka: Ingawa inafaa kujua eneo la hifadhi ya jadi liko wapi, mipaka sahihi iliyowekwa na kubainishwa SIYO muhimu.

... jamii ya wamiliki

- Jamii yetu ya wamiliki iko wapi na kubwa kwa kiasi gani?
- Je, jamii yetu imekaa kwa kudumu palepape tu au ina hama hama? Ikiwa ina hama hama, tunalo eneo maalum la mifugo inayohama hama?
- Je! ni lugha gani zinazozungumzwa au kutumiwa na jamii yetu?
- Je, jamii yetu ni ya aina moja au kuna tofauti kubwa ndani yake kuhusu mamlaka, utajiri, utendaji kazi, dini, lugha, kabila au sifa nyinginezo?
- Ikiwa ndivyo, je, tofauti hizi zinaonyeshwa katika njia mbalimbali tunazozihusianisha na eneo letu la hifadhi ya jadi?
- Je, jamii yetu ina utamaduni gani, sherehe za aina gani, taasisi na/au kanuni?
- Ikiwa ndivyo, vipengele hivi vya pekee vinahusiana katika njia zipi kuu na eneo la hifadhi ya jadi?

- Je, jamii yetu imeendelea vizuri, inastarehe, inatatizika, au ni maskini na iko katika mazingira magumu?
- Je, jamii yetu ina mshikamano wa ndani wenye nguvu, au kuna migawanyiko mikubwa ya ndani na mivutano?
- Je, kuna kumbukumbu au taarifa zilizopo za kuthibitisha majibu yetu kwa maswali haya?

... tunu za eneo

- Jamii yetu hutumia jina mahususi kuzungumzia eneo letu la hifadhi ya jadi? Kama ndio, jina gani?
- Ni tunu au manufaa gani muhimu ya eneo la hifadhi ya jadi kwa jamii yetu? Kwa mfano, ni chanzo ya chakula, maji, kipato? Je, inatumika kwa mikusanyiko ya sherehe au madhumuni mengine ya kitamaduni au ya kiroho? Je! linahifadhi kumbukumbu au miili ya mababu? Linahifadhi rasilimali kwa nyakati za uhaba au mtikisiko wa kijamii? Linazuia majanga ya mazingira? Linahusiana na utambulisho wa jamii na mtazamo wa ulimwengu? Ni muhimu kuhifadhi bioanuwai (kwa mfano, kuna aina ya wanyama au miti, au utendaji wa mifumo ikolojia ambayo iko vizuri inayojulikana na kuthaminiwa au kulindwa?)
- Je, eneo la hifadhi ya jadi linafurahiwa na kuthaminiwa kwa usawa ndani ya jamii yetu? Ikiwa sivyo, ni nani anayevutiwa zaidi na kwa nini?
- Je, eneo la hifadhi ya jadi lina tunu gani (kama zipo) kwa watu wasio wa jamii yetu?
- Je, kuna kumbukumbu au taarifa zilizopo kuthibitisha majibu yetu kwa maswali haya?

... utawala na usimamizi—njia za kufanya na kuheshimu maamuzi na kujali eneo la hifadhi ya jadi

- Malengo makuu ya jamii yetu ya kutunza eneo la hifadhi ya jadi ni yapi?
- Maamuzi makuu kuhusu eneo la hifadhi ya jadi yanafanywaje na yanafanywa na nani?
- Makundi mbalimbali – yakiwemo ya wanawake na vijana – yanahusika vipi katika kufanya maamuzi haya?
- Baraza la uongozi (au mabaraza) liliundwa lini na jinsi gani na kwa nini limebadilika?
- Je, baraza la uongozi (au vyombo) liliundwa na jamii yetu, au na taasisi nyingine, au vyote?
- Maamuzi gani mahususi - kwa mfano uundaji kanda na mipango na sheria zingine - tumeridhia kwa eneo?
- Je, maamuzi yetu ni wazi na yanajulikana vyema kwa wote?
- Ni nani anayesimamia eneo kihalisi na kutekeleza maamuzi yanayochukuliwa na baraza la uongozi?
- Je, kuna mfumo wa ufuatiliaji wa matokeo ya usimamizi na, kama ni hivyo, nani anahusika na kwa nini?
- Je, wanajamii wetu hujifunza vipi kuhusu kanuni na kujihusisha na eneo la hifahdi ya jadi?
- Je, jamii yetu inachukua hatua ili kuhakikisha kwamba wengine wanafahamu na kuheshimu maamuzi na kanuni zetu kuhusu eneo la hifadhi ya jadi (kwa mfano, kanuni za kupata na kuzitumia rasilimali)? Kwa namna gani?
- Je, haki na majukumu ya jamii yetu ya kudhibiti eneo yanatambuliwa? Ikiwa ndiyo, ni aina gani ya **utambulisho** (ya kawaida na/au ya kisheria)?
- Je, wadau wengine (nje ya eneo la hifadhi ya jadi) wanatambua na kuheshimu haki na wajibu wa jamii na eneo la hifadhi ya jadi kwa vitendo? Je, kuna migogoro mikubwa kuhusu umiliki wa ardhi na/au matumizi ya maliasili?
- Je, kuna kumbukumbu zilizopo au taarifa maalum ya kuthibitisha majibu yetu kwa haya maswali?

Kuweka kumbukumbu za eneo la hifadhi ya jadi: Maswali ya kujadili mashinani

Maswali haya yanaweza kusaidia jamii kuamua jinsi ya kutengeneza kumbukumbu za ziada kuhusu eneo lake la hifadhi.

- Je, taarifa kuhusu eneo la hifadhi ya jadi zipo tayari na zinapatikana kwa urahisi kwa jamii yetu?
- Je, imesambazwa kwa uwazi na kujadiliwa?
- Ni miundombinu gani imetumika kuweka hiz taarifa muhimu - kwa mfano ramani, orodha, picha, hadithi, nyaraka…?
- Je, kuna miundombinu ambayo inaweza kuwa muhimu hasa kwa jamii yetu? Kwa mfano, taarifa ya mdomo inapaswa kuwa kumbukumbu kupitia ushirikishwaji wa watu wote kwa kutumia ramani au filamu?
- Je, kuna taarifa bado hazijapatikana/hazipo katika kumbukumbu na kwamba itakuwa muhimu kuwa nazo?
- Je, hizi kumbukumbu zinawezakupatikanaje /kuundwa/kutengenezwa?
- Je, jamii yetu itafanya nini na taarifa zilizopo katika kumbukumbu?
- Kumbukumbu zitasambazwa vipi na nani? (Angalia pia **#Chukua hatua na kufanya mawasiliano** na **#Chukua hatua ukiwa na wengine**)
- Je, kuna wasiwasi au hatari kutokana na kutengeneza au kusambaza kumbukumbuku? Je, tunawezaje kushughulikia hatari hizo?
- Je, kuna fursa mpya kutokana na kutengeneza au kusambaza kumbukumbu? Je, tunawezaje kuchukua hatua juu ya haya?

Kiolezo cha Muungano wa Kongani la Kimataifa kwa ajili ya kuweka kumbukumbu za eneo la hifadhi ya jadi, na zana zingine muhimu

Kuna zana nyingi ambazo zinaweza kuwa muhimu kuweka kumbukumbu za maeneo ya hifadhi za jadi kwa njia tofauti.

Zana mbili zifuatazo zinastahili kumulikwa haswa:

Kiolezo cha Muungano wa Kongani la Kimataifa cha kuhifadhia taarifa muhimu kuhusu eneo la hifadhi ya jadi

Pakua kiolezo katika **Word** (inakamilishwa kwa kutumia mtandao) au **PDF** (inakamilishwa kwa mkono wakati wa mjadala mashinani).

Kiolezo hiki siyo mbadala wa njia nyingine za uwekaji kumbukumbu, kama vile ramani, filamu, hadithi mbalimbali, na kadhalika, badala yake, huwa mahali rahisi pa kuhifadhi taarifa muhimu. Taarifa hii inaweza kuwa muhimu kwa madhumuni mengi ikiwa ni pamoja na kuandaa kumbukumbu kwa kanzidata za kitaifa au kimataifa ambazo jamii zinaweza kuchagua kujiunga (kwa mfano, Masijala ya Kitaifa ya Kongani la Kimataifa, kanzidata ya LandMark , Masijala ya Kimataifa ya Kongani la Kimataifa na Kanzidata ya Maeneo Yanayohifadhiwa Duniani, na kadhalika) na kuelezea eneo la hifadhi ya jadi kwa mipango mbalimbali. Kiolezo pia kinaweza kutumika kama dodoso kuongoza jamii moja au kadhaa kwa majadiliano ya mashinani.

Muhimu: Kiolezo kinaweza kujazwa na mshiriki mmoja au kadhaa wa timu ya uwezeshaji kwa kuzingatia matokeo ya mikutano na shughuli kadhaa. Kiolezo kilichokamilishwa kinapaswa kupatikana bure ili jamii ikifikie kwa urahisi, kukirejea na kutoa maoni.

Zana ya uchoraji ya Mapeo

Mapeo imetengenezwa mahususi na Demokrasia ya Kidijitali kwa madhumuni ya wenyeji kuhifadhi kumbukumbu za ushirikishwaji jamii za asili na wenyeji, kwa ushirikiano wa karibu na watu wa asili na mashirika wenyeji katika Amazon. Ni zana rahisi kutumia ambayo inafanya kazi vizuri katika simu za mkononi na kompyuta mpakato, bila kuwa na haja ya kuunganisha na intaneti, kuruhusu kutengeneza ramani ya eneo kwa kutumia alama za Mfumo wa Kijiografia unaonesha sehemu halisi katika uso wa ardhi, kuongeza picha na maelezo kupitia kiolesura rahisi. Takwimu zote zinasalia kikamilifu chini ya udhibiti wa jamii, ambapo wanaweza kuchagua kama watasambaza taarifa yao yoyote nje. Mapeo pia ina vipengele vya kuwezesha usajili katika **Masijala ya Kimataifa ya Kongani la Kimataifa** na **Kanzidata ya Maeneo Yanayohifadhiwa Ulimwenguni.**

Kuna zana nyingi ambazo zinaweza kutumika kutunza kumbukumbuka za maeneo ya hifadhi za jadi kwa njia tofauti. Kikundikazi cha Muungano wa Kongani la Kimataifa cha kuweka kumbukumbu ya maeneo ya hifadhi ya jadi kinalenga kutoa taarifa mpya na kuwezesha kubadilishana maarifa kuhusu zana, mbinu mbalimbali na rasilimali. Uchaguzi kamili zaidi wa haya ni kama ilivyotolewa katika tovuti ya 'Maana na Rasilimali': **toolbox.iccaconsortium.org/resources/document/.**

Tazama jinsi wengine wanavyofanya

Picha: © Glaiza Tabanao

Soma kuhusu uzoefu wa watu wa Manobo katika kuweka kumbukumbu za Pangasananan hifadhi ya jadi katika Ufilipino, ikifanya kazi na wenyeji na washirika wa kimataifa na kutumia mbinu mbalimbali za ushirikishwaji na zana za kiufundi.

Kuweka kumbukumbu na kuwashirikisha jamii ya Pangasananan ya Watu wa Manobo wa Bislig (Mindanao, Ufilipino)

Imetayarishwa na Glaiza Tabanao, Ufilipino

Pangasananan ni jina la eneo la hifadhi ya jadi la watu wa Manobo, lililoko kaskazini-mashariki mwa kisiwa cha Mindanao, jiji la Bislig. Jina linatokana na neno la Manobo pangasan (yaani, kitendo cha kupata chakula na vifaa vya kukidhi mahitaji fulani, kama vile mbao, vifaa vitu vya ibada, mapambo, vifaa vya matumizi ya nyumbani, na kadhalika) na anan, kiambishi tamati kinachoashiria mahali. Mwanzoni ikiwa kubwa zaidi, Pangasananan ilikuwa eneo lililopakana na msitu mkubwa wa mbao kwa ajili ya mbao na karatasi, ambao umepunguza sehemu kubwa ya msitu wa awali. Sasa imebakia kilometa za mraba (km2) 70 tu, lakini inabaki kuwa chanzo cha kila kitu ambacho Manobo inahitaji—chakula, makazi, dawa, maji, burudani na sehemu za ibada, na kipato cha kujikimu kwa wanaume na wanawake wapatao 1,500. Kwa watu wa Manobo, kuharibu Pangasananan ingemaanisha anguko lao wenyewe, kufutika kwa utambulisho wao na kutowaheshimu kabisa mababu na mizimu yao. Kwa hiyo, ni muhimu kwao kutawala, kusimamia na kuhifadhi Pangasananan ili jamii yao istawi kwa vizazi vijavyo.

Wakati msukumo huu wa kuishi na kustawi ulipotishiwa na shughuli kubwa za ukataji magogo, uingiaji usiodhibitiwa wa wahamiaji, na upanuzi wa maeneo ya kilimo cha biashara katika eneo lao, vijana wa Manobo wa miaka ya mwanzo ya 1990 waliamua kupigana na kutafuta njia za kuzuia uharibifu na kupata kile kilichobaki cha Pangasananan yao.

Mapema katika mchakato huo, Manobo walitambua kuwa itakuwa vigumu kuendelea bila washirika. Kwa hiyo, walianzisha ushirikiano na kikundi cha kanisa la makazi yao, vikundi mbalimbali vyenye silaha, baadhi ya walowezi wahamiaji, na mashirika yasiyo ya kiserikali. Kampuni ya upasuaji mbao ilipowatisha kwa bunduki, kwa kawaida walitafuta bunduki kujilinda wao wenyewe na eneo lao. Kutoka kwa washirika wao wapya walikuwa wakitafuta ushauri, msaada wa kifedha na maarifa na ujuzi mpya waliohitaji kushinda hiyo vita. Walipata yote hayo. Kwa mfano, mnamo 2004 waliweza kuifahamu kanuni mpya iitwayo Kanuni ya Haki za Watu wa Kiasili, ambayo ingewaruhusu kupata Cheti cha Cheo cha Milki ya Kimila na kuhalalisha umiliki wa eneo lao. Hata hivyo, ili kupata hati hiyo, taarifa nyingi zinahitajika kukusanywa, kuthibitishwa, na kuwekwa pamoja kama uthibitisho wa umiliki wao wa eneo. Huu ukawa msukumo wa shughuli za kukusanya taarifa, uwekaji kumbukumbu na shughuli za ushirikishaji jamii.

Picha: © Glaiza Tabanao

Shughuli za uwekaji kumbukumbu zilikuwa nyingi na zilifuatiliwa haraka wakati mwaka 2009 jamii ilipofanya kazi na shirika lisilo la kiserikali lililoitwa Chama Cha Maendeleo ya Mila Ufilipino, Inc. Ingawa Chama Cha Maendeleo

ya Mila Ufilipino, Manobo pia walifahamiana na Muungano wa Kongani la Kimataifa mwaka uliofuata. Wakati huo ndipo Manobo walitambua kwamba, wakati wakitaka kupata utawala wa eneo lao, walikuwa wanachangia pia kupambana na kuokoa mazingira ya asili. Waligundua kuwa walikuwa wakiishi, wakilala, wakilinda, kuhifadhi, na kupigania kile ambacho wengine wanakiita Kongani la Kimataifa au 'eneo la hifadhi ya jadi', lakini ambalo lilikuwa likijulikana kama Pangasananan yao. Kando na kuwa chanzo cha uwezeshaji, waliona ufahamu huo kama fursa ya kupata washirika zaidi katika kulinda eneo lao, kuboresha mipango ya uhifadhi, kukuza desturi za jadi, kukusanya maarifa na ujuzi zaidi, kuimarisha madai yao, na kuboresha hali zao za maisha. Kwa hivyo, jamii iliamua kuweka kumbukumbu ya Kongani la Kimataifa yao na kuiwasilisha ili ijumuishwe katika Masijala ya Kimataifa ya Kongani la Kimataifa. Mnamo 2017, madai yao ya kisheria juu ya Pangasananan yalitiwa nguvu kwa kujumuishwa katika mradi wa kitaifa wa Kongani la Kimataifa ambao ulitoa rasilimali kwa ajili ya kazi zao za uwekaji kumbukumbu. Mradi huo uliungwa mkono na Shirika la Umoja wa Mataifa la Mazingira Duniani na Serikali ya Ufilipino kupitia Ofisi ya Usimamizi wa Bioanuwai na Tume ya Kitaifa ya Watu wa Asili.

Taarifa gani zilikusanywa?

Kwa ombi lao la Cheti cha Cheo cha Milki ya Kimila, jamii iliweka kumbukumbu na kukusanya taarifa zifuatazo, kwa msaada kutoka kwa Chama Cha Maendeleo ya Mila Ufilipino:

- ushahidi wa kihistoria wa eneo kukaliwa na matumizi ya eneo;
- historia ya Manobo kama watu na kama jamii
- mifumo ya maarifa na shughuli za asili, imani za kiroho, na mifumo ya utawala wa kimila;
- picha za maeneo muhimu, alama muhimu, shughuli za kitamaduni na kipato cha kujikimu;
- vinasaba vya ukoo na historia za ukoo;
- simulizi na takwimu kuhusu maliasili;
- mipango ya sasa ya jamii, hali, mahitaji, fursa, na matishio;
- takwimu za kijamii kwa mapana na idadi ya watu;
- maelezo ya kijiografia na hali ya eneo;
- matumizi ya sasa ya ardhi na utengaji wa maeneo; na mipaka na ukubwa wa milki ya mababu ya Manobo.

Hapo awali ilifanywa ili kukidhi mahitaji ya serikali kwa utambuzi wa milki ya mababu zao na kuendeleza Mpango wa Maendeleo na Ulinzi Endelevu wa Milki, maelezo haya yalionekana kuwa muhimu kwa uwekaji wa kumbukumbu na usajili wa Kongani la Kimataifa yao na kufuatia uundaji wa Mpango wa Uhifadhi wa Jamii. Taarifa pia zilikusanywa kuhusu hifadhi yao ya hewa ukaa, shughuli za uhifadhi, maarifa ya jadi na matendo yanayochangia uhifadhi wa asili, matumizi ya ardhi yaliyosasishwa, maeneo yanayokumbwa majanga, na umuhimu wa kiikolojia na thamani ya bioanuwai ya Pangasananan.

Je, taarifa ilikusanywaje?

Taarifa zinazohitajika zilikusanywa kupitia utafiti shirikishi, kufahamu shughuli za kila siku za jamii, na mbinu za tathmini shirikishi ya haraka. Njia ya wazi na shirikishi ilitumika katika yote haya, ambapo iliruhusu uchambuzi wa kina wa taarifa, ilitoa fursa ya kujifunza kwa pamoja na uthibitisho mtambuka, na kukuzwa kwa hisia kali ya umiliki wa takwimu na taarifa miongoni mwa wanajamii. Hii ilihakikisha ubora, umuhimu na manufaa ya taarifa iliyokusanywa.

Hizi ndizo hatua tulizochukua:

1. Uamuzi huru na wa hiari

Kumbukumbu za Uamuzi huru na wa hiari zilizotolewa na Masijala ya kimataifa ya Kongani la Kimataifa zilitafsiriwa kwa lugha ya wenyeji na kujadiliwa na kundi la awali la viongozi na wanajamii. Kila sehemu ya kumbukumbu ilielezewa na kujadiliwa, pamoja na taarifa juu ya faida, faida na changamoto ya kupakia takwimu kwenye Masijala ya Kimataifa ya Kongani la Kimataifa na masuala ya umiliki wa takwimu, nk. Hatimaye, jamii iliamua kwamba manufaa ya kuelezewa kwa undani kwa eneo lao la hifadhi ya jadi yalikuwa muhimu zaidi kuliko vikwazo na hatari ambazo pia zilidokezwa.

2. Utambuzi na Mafunzo ya Wadau wa Utafiti wa Jamii

Wadau wa Utafiti wa Jamii walitambuliwa na wazee na viongozi wa jamii. Kisha walipewa maelekezo kuhusu malengo makuu na malengo ya utafiti pamoja na mbinu mbalimbali za utafiti na uzalishaji wa takwimu za eneo hilo la ardhi kwa kutumia mbinu za tathmini shirikishi. Hatimaye, walifunzwa jinsi ya kufanya tathmini shirikishi ya maliasili.

3. Utafiti Shirikishi

Utafiti shirikishi ulikamilika kupitia mbinu za msingi na za upili, ikijumuisha uchunguzi wa kuona kwa macho, mahojiano ya watoa taarifa muhimu, mijadala ya vikundi lengwa, na mapitio ya machapisho yaliyopo, kumbukumbu, na utafiti. Haya yalifanyika katika mazingira rasmi na yasiyo rasmi, njia yoyote ambayo ilifaa kutumika. Watoa taarifa walichaguliwa wakati wa mikutano na mahojiano ya viongozi na wazee. Timu ya watafiti pia ilitengeneza orodha hakiki zilizopo, kumbukumbu muhimu kutoka kwa jamii, intaneti, serikali na wasomi, na pia kutoka kwa kanzidata za mwanzo za Chama cha Maendeleo ya Mila Ufilipino.

Mada kuu za utafiti zilijumuisha historia ya Manobo; shughuli za jadi na za sasa za kipato cha kujikimu na ratiba mbalimbali; mifumo ya imani za kiroho; matambiko; usimamizi na matumizi ya maliasili; mifumo na miundo ya utawala wa jadi na wa kisasa; na historia, eneo, maelezo na hadithi kuhusu Pangasananan. Pia matishio kwa eneo la hifadhi ya jadi na watu wa Manobo kama wamiliki wake vilijadiliwa. Hatimaye, taarifa zilikusanywa kuhusu sanaa za jadi, ufundi, muziki, shughuli za uponyaji wa jadi; hadithi za kiroho; historia ya umuhimu wa maeneo ya kiutamaduni; mimea muhimu na matumizi yao; na matambiko (maelezo, nyenzo zilizotumika, na kwa nini zilitumika).

Picha: © Glaiza Tabanao

4. Ushirikishwaji jamii kutambua rasilimali za eneo lao

Utambuzi shirikishi wa rasilimali ulihusisha hatua kadhaa, zikiwemo:

- Kubainisha taarifa muhimu za sura ya nchi kwa kutumia kifaa cha kuonesha mahali halisi Kijiografia;
- Kutengeneza modeli ya ramani ya pande tatu (3-D);
- Kuweka misimbo ya matumizi ya ardhi;
- Kuweka takwimu za kidijitali na kuanzisha kanzidata ya Mfumo wa Taarifa za Kijiografia;
- Uthibitishaji wa ramani ya eneo la jamii; na
- Ukamilishaji wa ramani zilizoidhinishwa/ kanzidata ya Mfumo wa Taarifa za Kijiografia.

Wakisaidiwa na timu ya wataalam ya Chama Cha Maendeleo ya Mila Ufilipino, wanajamii waliofunzwa kutumia Mfumo wa Kuonesha Sehemu halisi za Kijiografia walifanya utafiti ili kubainisha eneo la Pangasananan. Walitembea kuweka alama za mipaka ya asili na alama za kitamaduni za milki. Pia walichukua alama muhimu za sura ya nchi ndani ya eneo. Hizi ni pamoja na eneo la majengo ya manispaa, shule, vituo vya afya, masoko, madaraja, barabara za zege na za vumbi, na mito na vijito. Takwimu zote zilizokusanywa ziliwekwa kwenye ramani ya eneo hilo. Kisha hii ilitumiwa kama ramani ya msingi ya kuazimu ukubwa wa eneo hilo.

Mnamo 2009, ramani ya pande tatu (3-D) yenye kipimo cha 1:10,000 ilikuwa tayari imetayarishwa na jamii kwa msaada wa Chama Cha Maendeleo ya Mila Ufilipino . Katika warsha za jamii, wataalamu wa Chama Cha Maendeleo ya Mila Ufilipino walikuwa wamewezesha shughuli za kuchora ramani ili kuwezesha jamii kutambua mipaka ya Pangasananan na kuamua ukubwa wake kamili. Washiriki wa jamii walikumbuka na kuandika majina ya milima, mito, maeneo matakatifu, na vijiji vya zamani katika lugha ya asili na kutoa maelezo ya kihistoria ya hizo rasilimali. Walitambua alama muhimu kama vile maeneo ya kuzikia, mapango, maziwa, mipaka ya maeneo ya jamii, misitu iliyohifadhiwa, na mengineyo. Hiyo michoro ya ramani ilikuwa msingi wa kuandaa ramani kubwa zaidi ya sura ya nchi na ramani za msingi ambazo zilitumika kuunda ramani ya muundo wa sura ya nchi katika eneo la kikoa chao: ramani ya 3-D!

Picha: © Glaiza Tabanao

Ramani ya 3-D iliyotengenezwa hasa kutokana na karatasi zinazopishana za mpira, resini na rangi ilitoa mwonekano kamili wa mambo ya asili mipaka ya eneo na sifa za kina za mwonekano wa milima na mabonde ya maji. Wazee walielezea matumizi ya sasa ya ardhi na kutambuliwa kupitia misumari midogo ya kugandamiza, nyuzi na kupaka rangi maeneo matakatifu, maeneo ya uwindaji, maeneo ya makazi ya zamani, n.k ndani ya ramani ya milki ya

mababu. Kisha taarifa kutoka kwenye kikundi iliunganishwa na kuthibitishwa ili kuhakikisha kuwa ramani ilikuwa sahihi na inayofaa kwa mtumiaji.

Takwimu zilizotokana na ramani ya 3-D iliwekwa kidijitali kwa kutumia programu ya kompyuta (Toleo la Mfumo wa Taarifa za Kijiografia Quantum 2.14.0 na Mfumo wa Taarifa za Kijiografia toleo la 10.1). Nakala za taarifa za kidijitali za uso wa ardhi kuhusu milki ya mababu/Kongani la Kimataifa/eneo la hifadhi ya jadi (tatu zilithibitishwa kuwa sawa kwa jamii) ziliwekwa kwenye kanzidata ya Mfumo wa Taarifa za Kijiografia na kutumika katika uzalishaji ramani kadhaa zenye mada tofauti. Utayarishaji na uchapaji wa ramani za mada mbalimbali ulikamilishwa na mtaalamu wa Mfumo wa Taarifa za Kijiografia wa Chama Cha Maendeleo ya Mila Ufilipino. Jumla ya ramani 23 zenye mada tofauti zilitolewa kutokana na utayarishaji shirikishi wa ramani na kupitia takwimu za Mfumo wa Taarifa za Kijiografia zilizopatikana kutoka serikalini, washirika wa taasisi zisizo za kiserikali, na majukwaa ya mtandao huria ya Mfumo wa Taarifa za Kijiografia kama vile Ramani za Google na Ramani ya OpenStreet. Ramani hizi zimeorodheshwa hapa chini:

- Ramani ya Mahali
- Ramani ya Mipaka ya Kongani la Kimataifa
- Muingiliano wa Kongani la Kimataifa na maeneo mengine yenye Cheti cha Cheo cha Milki ya Kimila
- Matumizi ya Sasa ya Ardhi/Jalada 2017
- Jalada la zamani la Ardhi 1900
- Jalada la zamani la Ardhi 1997
- Jalada la zamani la Ardhi 2004
- Mapendekezo ya Matumizi ya Ardhi
- Upangaji wa Ardhi katika madaraja
- Kambi/nyumba za wachimbaji madini
- Mtandao wa Maeneo Yanayohifadhiwa kwa ajili ya Kilimo
- Mtandao wa Maeneo Yanayohifadhiwa kwa Kilimo na Maendeleo ya Kilimo-Viwanda
- Aina ya Udongo
- Upangaji wa Mteremko katika madaraja
- Muingiliano wa Kongani la Kimataifa na Mandhari inayohifadhiwa ya Tinuy-an
- Muingiliano wa Kongani la Kimataifa na Bislig[1] Eneo Muhimu la Bioanuwai
- Muingiliano wa Kongani la Kimataifa na Eneo Muhimu la Ndege la Bislig
- Mipasuko ya ardhi
- Maeneo yanayoweza kuathiriwa na Maporomoko ya ardhi
- Maeneo yanayoweza kuathiriwa na Mafuriko
- Mitandao ya Barabara
- Mitandao ya Mito
- Kuhesabu mali

The precise and user-friendly maps merged local people's knowledge and spatial data through GIS technology to serve as a powerful medium for better communication and analysis. These maps were useful in better understanding and describing the local situations, the location of hazards, the areas in need of reforestation and the forests in need of rehabilitation. The community also realized the importance of their ICCA—territory of life as a

water source for Bislig and as a cradle of biodiversity. The community could then use this information to craft their proposed land uses, activities and policies.

[1] Bislig is a town in Mindanao close to the ancestral domain of the Manobo and famous for birdwatching.

5. Tathmini Shirikishi ya maliasili

Tathmini Shirikishi ilifanyika ili kujua hali ya maliasili katika milki ya mababu. Orodha ya rasilimali ilitathmini hifadhi ya hewa ukaa kwenye miti na pia bioanuwai ya maua katika misitu ndani ya Pangasananan.

Njia ya utafiti ya kilomita 1, njia mbili za utafiti za mita 500 na viwanja viwili vya msitu wa hekta 0.25 vilianzishwa ndani ya Kongani la Kimataifa. Jumla ya hisa ya hewa ukaa iliyo juu ya ardhi ilitokana na milinganyo inayotumiwa na Wakfu wa Elimu Kalahan wakati bioanuwai ilikadiriwa kutumia wingi wa spishi na thamani za utofauti zinazotokana na Shannon pamoja na fahirisi za utofauti za Simpson.

Utafiti wa wanyama ulitegemea simulizi za zamani kutoka kwa wenyeji. Uorodheshaji huria wa majina na matumizi ya mimea na wanyama ambao walionekana na jamii pia ulifanyika. Picha za ndege na nyoka wanaojulikana zilionyeshwa kwa wanajamii ili kubaini ni aina zipi zilizoonekana mara kwa mara katika Pangasananan.

Taarifa pia zilikusanywa kuhusu aina ya mimea, eneo/makazi na huduma/thamani ambayo spishi-kiashirio za jadi (spishi za mimea zinazotambuliwa na jamii kama viashiria vya dalili ya afya ya msitu wao) hutoa kwa kabila na mazingira yake. Maana ya msitu na uwepo/kutokuwepo kwa spishi-kiashirio za kitamaduni kwa Manobo zilitumika kama msingi wa kutathmini afya ya misitu iliyoorodheshwa.

Uanzishwaji wa njia za kitafiti na tathmini ya bioanuwai kwa kutumia fahirisi zinazotumika kimataifa, pamoja na utambuzi wa spishi-kiashiria za jadi, zinaonyesha jinsi mbinu za kisayansi na jadi zinavyoweza kufaana katika mbinu rahisi ambazo jamii inazielewa, kuthamini na inaweza hatimaye kuzitumia ili kuimarisha utawala bora katika eneo lao la jadi.

Picha: © Glaiza Tabanao

Picha: © CENESTA

FAHAMU

Mara taarifa ya kutosha kuhusu eneo la hifadhi ya jadi inapokusanywa na kusambazwa ndani ya jamii yako (tazama **#Kumbukumbu**), kujiimarisha kunaweza kuzingatia uelewa wa jamii kuhusu hali ya jumla au "afya" ya eneo la hifadhi ya jadi. Hasa, kwenye viungo vilivyo hapa chini, unaweza kupata zana rahisi na maswali ya kujadili mashinani kuelewa:

- **ustahimilivu na usalama wa eneo lako la hifadhi ya jadi;**
- **uthabiti, changamoto, fursa na matishio vinavyokabili eneo lako la hifadhi ya jadi;**
- **utawala wa eneo lako la hifadhi ya jadi; na**
- **usimamizi wa eneo lako la hifadhi ya jadi.**

Wakati mwongozo huu unaangazia eneo la hifadhi ya jadi, kipengele hiki kinashabihianishwa na uchanganuzi wa hali kwa mapana ambapo kwa kawaida hufanyika katika mchakato shirikishi katika ngazi ya jamii. Kama ambavyo nyanja za kiikolojia, kijamii, kitamaduni, kiroho, kisiasa na kiuchumi zinahusiana kiasili katika eneo la hifadhi ya jadi, jamii pia itajijadili yenyewe, ukweli wake na mustakabali wake.

Kuelewa ustahimilivu na usalama wa eneo la hifadhi ya jadi: Chombo cha kujitoa

Ustahimilivu na usalama ni vipengele muhimu vya 'afya' ya jumla ya maeneo ya hifadhi ya jadi. Ustahimilivu unahusu uwezo wake wa kurudi katika hali ya kawaida kutokana na mshtuko na uharibifu. Usalama unahusu uwezekano kwamba eneo la hifadhi ya jadi litaendelea kuwepo na kustawi.

Muungano wa Kongani la Kimataifa umeunda zana rahisi ya kusaidia jamii kujitathmini kustahimili na usalama wa eneo la hifadhi ya jadi, kwa kuzingatia vipengele vitano muhimu au 'nguzo muhimu':

- **nguvu ya jamii ya wamiliki;**
- **uhusiano kati ya jamii na eneo lake;**
- **utendaji kazi wa taasisi ya utawala;**
- **hali ya uhifadhi wa eneo; na**
- **kipato cha kujikimu na ustawi wa jamii.**

Zana hii cha kujitoa kinaweza kutumika kama dodoso ili kuongoza mjadala mmoja au zaidi mashinani.

Timu ya uwezeshaji inaweza kujaza fomu kielektroniki (hapa) na kuhifadhi taarifa. Kutumia wakati wa mkutano, Walakini, uchapishaji wa toleo la pdf la zana (**hapa**) inaweza kuwa ya vitendo zaidi.

Taarifa zilizokusanywa zitakuwa muhimu kwa kuelewa hali ya sasa na kufuatilia maendeleo kuelekea mustakabali unaotarajiwa wa jamii. Kwa hilo, viashiria vya ujenzi wa uthabiti na usalama wa eneo la hifadhi ya jadi linapaswa kutambuliwa na kufuatiliwa kwa wakati (angalia **#Mapitio & Huisha**).

Daima kumbuka hitaji huru na hiari na matumizi ya kitunu ya taarifa za jamii!

Nguvu, udhaifu, fursa na matishio: Maswali ya kujadili mashinani

Kwa kujenga juu ya tathmini binafsi ya ustahimilivu na usalama, jamii yako inaweza kutambua zaidi nguvu na changamoto muhimu, fursa na matishio yanayohusiana na eneo la hifadhi ya jadi. Kimsingi, maswali haya huulizwa mara baada ya kutumia zana, au kwenye mkutano utakaofanyika muda mfupi baadaye. Unaweza kuanza na kuangazia baadhi ya **mielekeo dhahiri** (kwa mfano, kuongezeka au kupunguza migogoro katika jamii, mfumo ikolojia kurudi hali ya kawaida au uharibifu, uhamiaji nje au uhamiaji, kupungua au kuongezeka kwa heshima ya utawala wa kanuni za taasisi, athari za mabadiliko ya tabianchi), kabla ya kuhamia maswali yafuatayo:

Nguvu na madhaifu

- Ni **masuala gani muhimu zaidi** yaliyozuka kuhusu 'nguzo muhimu' ya ustahimilivu na usalama?
- Iwapo chombo kilitumiwa na vikundi vidogo mbalimbali katika jamii yetu, 'alama' na masuala muhimu yaliyotambuliwa yanafanana kwa makundi yote? Ikiwa sivyo, tofauti kuu ni zipi? Hilo linaonyesha nini?
- Ni mambo gani **muhimu ya uthabiti** wa eneo letu la hifadhi ya jadi?
- Je, ni **udhaifu gani mkubwa zaidi wa ndani na/au wa nje** wa eneo letu la hifadhi ya jadi?

Matishio na fursa

- Je, eneo letu la hifadhi ya jadi linakabiliwa na **matishio** yoyote kwa sasa? Je, tunaona matishio yoyote yanayojitokeza?
- Je, matishio hayo yanaweza kuwa na athari tofauti kwa makundi mbalimbali katika jamii yetu, kama vile wanawake, wazee, vijana, makabila madogo au wale wanaoshirikisha njia zao kuu za kujipatia kipato cha kujikimu?
- Je, kuna **fursa** za kuimarisha eneo letu la hifadhi ya jadi ambazo tunaweza kuchukua hatua?
- Je, fursa hizi zingeweza kuwa na **athari tofauti kwa makundi mbalimbali** katika jamii yetu?
- Je, utawala uliopo wa eneo la hifadhi ya jadi unaweza kwa kumaanisha na kwa haraka kukabiliana na matishio au kufaidika na fursa mpya?
- Je, usimamizi wa eneo la hifadhi ya jadi kwa kumaanisha na kwa haraka unaweza kubadilishwa ikiwa hitaji litatokea?

Kumbuka: Maswali mawili ya mwisho yamejadiliwa kwa undani zaidi katika sehemu zifuatazo, kuhusu **#utawala** na **#usimamizi** wa eneo la hifadhi ya jadi. Jamii inapaswa kuamua kama wanataka kwenda kwa undani zaidi katika ufahamu na uchambuzi wao.

Kuongoza eneo la hifadhi ya jadi: Maswali ya kujadili mashinani

Mfumo wa utawala halali, wenye usawa na ufanisi ni muhimu kwa eneo la hifadhi ya jadi kubaki hai na kustawi kwa wakati. Taasisi ya utawala kwa eneo la hifadhi ya jadi kwa kawaida hujumuisha muundo mmoja au zaidi wa kijamii (kwa mfano, mkutano mkuu wa jamii, baraza la wazee, baraza la manispaa) pamoja na mfumo wa tunu na taratibu zinazochangia katika kuendeleza, kukubaliana na kutekeleza kanuni na kanuni.

> Utawala unahusu nani anaamua, jinsi maamuzi yanachukuliwa na nani kuhakikisha maamuzi yanatekelezwa. Inahusu madaraka, mamlaka na wajibu. **Jifunze zaidi!**

Ingawa zana ya **#ustahimilivu na usalama** inajumuisha maswali ya msingi kuhusu utawala wa eneo la hifadhi ya jadi, a jamii inaweza kutaka kuwa na mjadala wa kina zaidi na kuelewa mada hii muhimu. Maswali yafuatayo ya mwongozo yanaweza kusaidia katika hili:

Uhalali na haki

- Je, taasisi ya utawala bora ya eneo letu la hifadhi ya jadi inakubalika na kuthaminiwa na jamii nzima?
- Je, mitazamo ya makundi yote ndani ya jamii yetu inawakilishwa kwa haki katika kufanya maamuzi na michakato ya mawasiliano kwa eneo letu la hifadhi ya jadi?

- Baadhi ya makundi katika jamii yetu - kwa mfano, wanaume na wanawake, wazee na vijana, makabila madogo au makundi ya lugha - yanafaidika zaidi, au kupata athari mbaya zaidi kwa sababu ya maamuzi yetu kuhusu eneo letu la hifadhi ya jadi? Ikiwa ndivyo, tunawezaje kurekebisha hilo?
- Je, michakato ya kufanya maamuzi kwa eneo letu la hifadhi ya jadi inaweza kufanywa kuwa ya haki na yenye ufanisi zaidi? Kwa vipi?
- Je, utekelezaji wa kanuni katika eneo letu la hifadhi ya jadi unaweza kufanywa kuwa wa haki na ufanisi zaidi? Kwa vipi?

Maono/dira

- Je, kuna maono/dira wazi na ya pamoja kwa eneo letu la hifadhi ya jadi? Je, kuna mpango wa kufikia maono/dira hayo? (Ona pia #Dira & Sherehekea)
- Je, dira na mpango wetu ulitengenezwa kwa ushirikishwaji na makubaliano ya jamii yote inayohusika?
- Je, maono/dira na mpango wetu unahamasisha ushiriki, msaada na kujitoa kwa jamii yetu?

Uwajibikaji na uwazi

- Je, kanuni na njia za kutunza eneo letu la hifadhi ya jadi zinajulikana katika jamii yetu? Na kwa husika wadau wa nje?
- Je, wanajamii wanahisi kuweza kuzungumza kuhusu utawala na usimamizi wa eneo la hifadhi ya jadi? Je, hii inatofautiana katika makundi—kwa mfano, wanaume na wanawake, wazee na vijana, makabila madogo au makundi ya lugha?
- Je, jamii yetu hutunza kumbukumbu kuhusu eneo letu la hifadhi ya jadi, ikijumuisha utawala na usimamizi?
- Je, wanajamii wanaweza kupata taarifa kuhusu eneo letu la hifadhi ya jadi, ikijumuisha taarifa zozote za kifedha?

Uongozi na wajibu

- Je, taasisi ya utawala wa eneo letu la hifadhi ya jadi ina nguvu, inajitoa, haina upendeleo, jasiri? Je, inajumuisha tunu mengine muhimu ya kitamaduni?
- Je, kuna viongozi imara na waliojitoa au 'mabingwa' wa eneo letu la hifadhi ya jadi ndani ya jamii yetu?
- Je, viongozi hawa wanaweza kuhamasisha kujitoa na kujihusisha katika mambo ya jamii yetu yote?

Utendaji na kujifunza

- Je, eneo la hifadhi ya jadi limehifadhiwa vizuri, pamoja na afya yake ya kiikolojia kutunzwa au kuboreshwa?
- Je, matishio na fursa zinatambuliwa na kushughulikiwa kwa njia zilizo sawa na zenye ufanisi?
- Je, eneo la hifadhi ya jadi linachangia vipato endelevu vya kujikimu vya ndani?
- Je, inachangia kudumisha urithi wa kitamaduni na fahari ya jamii?
- Je, inachangia katika kujitawala kwa jamii na kufurahia haki za pamoja na majukumu?
- Je, maarifa mapya na mafunzo ya kihistoria na yamejumuishwa katika maono/dira na maamuzi kuhusu eneo la hifadhi ya jadi?

Kusimamia eneo la hifadhi ya jadi: Maswali ya kujadili mashinani

"Usimamizi" wa eneo la hifadhi ya jadi unajumuisha hatua zote zinazochukuliwa kuitunza, na pia kudumisha na kutambua faida zinazotokana nayo. Hii kwa kawaida inajumuisha shughuli mbalimbali zinazotokana na maamuzi ya utawala, kwamba ni pamoja na ufuatiliaji na utekelezaji wa kanuni, uvunaji na utunzaji wa maliasili, na ufuatiliaji na tathmini ya matokeo inayoendelea sasa. Shughuli za usimamizi mara nyingi huwekwa na kuelezewa katika mpango wa usimamizi (au inayolingana nayo) ambayo inaweza kurekebishwa kwa muda ili kujibu mabadiliko na kile tulichojifunza.

> Usimamizi ni juu ya kile kinachofanywa ili kufikia malengo maalum. Kwa kawaida huhusisha seti ya shughuli na njia za kuzitekeleza. **Jifunze zaidi!**

Wakati zana ya **#ustahimilivu** na usalama inajumuisha maswali ya msingi kuhusu usimamizi wa eneo la hifadhi ya jadi, timu ya uwezeshaji inaweza kutaka kwenda pamoja na jamii ili kuwa na majadiliano ya kina zaidi na uelewa juu ya mada hii muhimu. Maswali ya mwongozo hapa chini yanaweza kusaidia katika juhudi hii.

Mpango wa Usimamizi

- Je, kuna mpango wa usimamizi (wa maandishi au wa mdomo) uliowekwa?
- Je, mpango unaongozwa kikamilifu na ujuzi na uzoefu wa jamii yetu?
- Je, mpango unaheshimu maamuzi na maono/dira ya jamii yetu kwa eneo la hifadhi ya jadi?
- Je, shughuli za usimamizi na matokeo/athari zake zinafuatiliwa?
- Je, mpango wa usimamizi umeunganishwa na mipango mipana (kwa mfano kupanga matumizi ya ardhi katika ngazi ya manispaa au wilaya) katika njia inayowezesha michango na mahitaji ya eneo la hifadhi ya jadi kutambuliwa na kushughulikiwa?

Uwezo wa kibinadamu na utaalamu

- Je, kuna watu wa kutosha wanaohusika katika kusimamia eneo la hifadhi ya jadi na- hasa- wana uwezo wa kutekeleza kanuni zilizokubaliwa na jamii yetu?
- Je, wana ujuzi na vifaa wanavyohitaji ili kutekeleza mpango wa usimamizi kwa ufanisi?
- Kama sivyo, wanaweza kufundishwa au kupata ujuzi na vifaa hivyo?

Rasilimali na michango

- Je, rasilimali na michango inayopatikana kwa sasa inaweza kukidhi mahitaji ya usimamizi wa eneo letu la hifadhi ya jadi – kwa mfano wakati wa kujitolea, michango ya hali, miundombinu (mashua, gari, simu za rununu), ufadhili?
- Je, chanzo cha rasilimali na michango hii ni salama na ni endelevu?
- Ni nini kinachoweza kuboreshwa kwa rasilimali zaidi, au zinazofaa zaidi?

Wakati jukumu la jamii katika utawala ni muhimu kwa eneo la hifadhi ya jadi 'lililokamilika', jukumu la jamii katika usimamizi sio.

Baadhi ya jamii za wamiliki huchagua kutokusimamia maeneo yao moja kwa moja. Hii inaweza kuwa kwa sababu za kitaalamu, kisheria au kivitendo. Katika hali zote, hata hivyo, usimamizi bora wa moja kwa moja au uliokasimiwa wa eneo la hifadhi ya jadi ni muhimu kwa jamii kujenga na kudumisha uamuzi wake endelevu. Kwahiyo ni muhimu kuelewa jinsi usimamizi unavyofanywa, ikijumuisha maarifa, ujuzi na uwezo wa kibinadamu na kifedha ambao inautegemea.

Picha: © Ashish Kothari

WEKA DIRA NA SHEREHEKEA

Wakati muhimu sana wa mchakato wowote wa kujiimarisha ni wakati jamii **inajitambua kama mhusika na mmiliki wa eneo lake la jadi na kujitoa kwa pamoja kudumisha jukumu hilo katika** siku zijazo. Huku kujitoa kunaweza kuonekana tofauti kwa watu na jamii tofauti, lakini kwa kawaida hujikita kwenye mkusanyiko wa **uwezo na utashi wa kutawala na kusimamia eneo husika.**

Kujitambua kama mmiliki wa jamii mara nyingi huwa na nguvu zaidi inapojengwa juu ya au pamoja na **maono/dira ya pamoja ya eneo la hifadhi ya jadi**. Baadhi ya jamii huhisi kwamba maono/dira kama haya yamo katika imani zao za kiroho na jinsi wanavyoishi, lakini bado unaona kuwa ni muhimu kuifanya iwe wazi. Wengine wanaweza kuona ni muhimu kuzalisha, au kuendeleza zaidi, na kuyasanifu yale maono/dira. Ingawa kukubaliana juu ya maono/dira ya pamoja siyo rahisi, lengo hili mara nyingi linaweza kufanikiwa kwa **uwezeshaji makini** na **muda** wa kujadili na kutathmini machaguo mengine.

Wakati wa kujitambua kwa pamoja kwa jamii yako unaweza **kufikia kilele katika tukio ambalo utaweza thibitisha maono/dira ya siku zijazo unayotaka**, jitoa kwa jukumu lako kama wamiliki na uwashe shauku na hisia zako za umoja. Hii inaweza kuhitaji kiasi kikubwa cha maandalizi ya awali, kuendeleza vipengele vya uelewa wa pamoja ambayo inaweza kuchukua miezi au miaka kukua.

Katika hali zote, ikiwa na wakati **jamii yako inajitambua kama mmiliki wa eneo la hifadhi ya jadi** na inajitoa kuendelea na jukumu hilo… wakati unaitaka **sherehe** au tukio lingine linalofaa!

Inaweza kusemwa kuwa **uwezo wa pamoja wa kutawala na kusimamia** utachangia ili— na kuimarisha— haki na **wajibu wa pamoja wa uhifadhi** (anuwai, uadilifu…) ya eneo na kwa ajili ya **utawala endelevu** kwa wamiliki wake. Kutegemeana na muktadha, jamii yako itaamua ikiwa itatafuta kuwa na haki na wajibu huo **kutambuliwa katika kanuni na sera za kitaifa, na/au kwa vitendo**. Kwa maneno mengine, unahitaji na unataka kupokea heshima na msaada sahihi (pamoja na Uamuzi huru na wa hiari kwa ajili ya uingiliaji kati) kutoka kwa jamii nyingine, serikali, na washirika wa wengine wa nje? Ikiwa ndivyo, unaweza kutafuta hii vyema zaidi kutoka kwenye msingi thabiti katika kujitambua kwako mwenyewe na kujitoa. Jifunze zaidi kuhusu dhana hizi muhimu kwenye: **toolbox.iccaconsortium.org/maana-na-zaidi/**

Kujitambua kama mmiliki wa eneo la hifadhi ya jadi: Maswali ya kujadili mashinani

Timu ya uwezeshaji inaweza kutoa maswali hapa chini ili kusaidia jamii kujiimarisha kujitambua kama mmiliki wa eneo la hifadhi ya jadi. Hili linaweza kufanyika **kabla, wakati au baada** ya majadiliano ya mashinani **yaliyolenga kuendeleza maono/dira ya siku zijazo.**

- Je, ni wazi kwamba baadhi ya chaguo zitakazofanywa leo— na serikali, sekta binafsi, jamii nyinginezo au sisi wenyewe- zitaathiri kwa kiasi kikubwa mustakabali wa eneo letu la hifadhi ya jadi na sisi wenyewe? Je, tuna mfano wowote wa hizo chaguo?
- Je, kuna baadhi ya **maamuzi ya kimsingi ambayo jamii inaweza kufanya leo** kuathiri chaguo kama hizo? Je, sisi tuna mfano wowote wa maamuzi kama hayo?
- Je, tunaweza kujiwazia katika siku zijazo kama jamii inayostawi inayofanya kazi kama mmiliki wa **eneo la hifadhi ya jadi linalostawi**? Je, tunaweza kuwa tunaishi vizuri, tukifanya kazi na kutegemeza vipato vyetu vya kujikimu huku tukidumisha eneo letu la hifadhi ya jadi katika hali ya kustawi?
- Je, hilo linaweza kumaanisha nini kwa jinsi tunavyoishi, kufanya kazi na kujipanga? Je, **tuko tayari na tuna hiari** kufanya hivi?
- Je, tuko tayari **kujitoa** kuunga mkono chaguo kama hizo, kwa mfano kutia saini **ahadi**, ya mkataba au **orodha ya kanuni** na **vigezo** ambavyo tuko tayari kufuata katika uhusiano wetu na eneo la hifadhi ya jadi?

Kwa kujadili maswali haya, unaweza kuchunguza dhana za '**Wamiliki/Wasimamizi/Walezi**' na '**Kujitawala Endelevu**', **tazama: toolbox.iccaconsortium.org/ maana-na-zaidi/**

Njia bora ya kusaidia jamii yako kuona mustakabali wake wa baadaye na kuchukua maamuzi muhimu kuhusu hilo ni **kuwasafirisha baadhi ya wawakilishi kuona nini kimetokea katika maeneo mengine** kutokana na chaguo na maamuzi yaliyofanywa na jamii nyingine, serikali na wengine. Wawakilishi wako watakaporudi, watashiriki kile walichojifunza, kuwajulisha wengine na kufafanua uwezekano wa matokeo ya matendo yako.

Kuwa na maono/dira ya mustakabali unaotarajiwa wa eneo la hifadhi ya jadi: Maswali ya kujadili mashinani

Kuanzisha maono/dira ya pamoja ya mustakabali unaotarajiwa wa eneo la hifadhi ya jadi na jamuiya yake ya wamiliki, maswali yafuatayo yanaweza kuwa mwanzo mzuri:

- Eneo letu la hifadhi ya jadi lingekuwaje ikiwa **lingesitawi kikamilifu leo** ('bora zaidi kadiri linavyoweza kuwa lingeweza')? Wacha tufikirie kwa muonekano (kwa mfano mazingira, asili, makazi ya watu, barabara, uwepo wa jamii, tabia dhahiri ya watu…) lakini pia sifa za ndani (kwa mfano ubora wa udongo, maji, hewa, ubora wa mifumo ya ikolojia, uwepo wa bioanuwai na tamaduni mbalimbali, hali ya ustawi…)
- Eneo letu lingeonekanaje **katika siku zijazo - kwa mfano miaka mitano, kumi, na hamsini kutoka sasa**—kama ingewezekana kustawi kikamilifu? Tena, wacha tuifikirie kulingana na muonekano na sifa za ndani.

Washiriki mbalimbali katika mjadala wa mashinani wanaweza kuelezea mustakabali wao wanaotaka kwa eneo la hifadhi ya jadi kwa njia tofauti. Ikiwa ndivyo, timu ya uwezeshaji inaweza kufanya uchunguzi:

- Je, kuna **vipengele vinavyolingana** miongoni mwa maono/dira yetu binafsi?
- Je, tunaweza kuzitambua hizo na kukubaliana juu ya **seti za vipengele vya msingi vya maono/dira ambayo sote tunashiriki?**
- Kulingana na maono/dira kama haya, je, tunaweza kuthibitisha tena **jukumu letu kama wamiliki**?

Aina mbalimbali za **taswira zilizoandaliwa** zinaweza kutumika kutengeneza maono/dira ya pamoja ya ule mustakabali tunaoutarajia wa eneo la hifadhi ya jadi na jamii yake ya wamiliki; tazama zana ya taswira iliyoandaliwa.

Timu ya uwezeshaji inaweza kutaka kuorodhesha vipengele vinavyolingana vya maono/dira ya pamoja na kuthibitisha kwamba kila mtu anakubaliana navyo

Kuadhimisha kujitoa kwa ajili ya eneo la hifadhi ya jadi: Maswali ya kujadili mashinani

Sherehe inaweza kuangazia kile ambacho jamii imepata na kile inachotaka kufanikiwa zaidi, kuzalisha fahari na nguvu mpya na kuonyesha wazi dhamira ya pamoja ya kuhifadhi eneo la hifadhi ya jadi. Sherehe ni muhimu ili kuweka kumbukumbu za pamoja, kujitambua na umoja katikati ya maisha ya jamii.

Tunatamani kusherehekea kitu gani na kwa nini?

- Je, maono/dira yetu ya pamoja na kujitoa kwa eneo la hifadhi ya jadi kunapaswa kuainishwa na **sherehe** au tukio lingine na ushiriki wa jamii kwa ujumla?
- Je, **matokeo chanya ya sherehe** hiyo yangekuwa yapi? Je, kutakuwa na matatizo yoyote yanayoweza kutokea kutokana na kufanya sherehe? Ikiwa kuna matatizo yanayoweza kutokea, tunaweza kufanya nini ili kukabiliana nayo?
- Ni **aina gani ya tukio lingefaa** - kwa mfano, sherehe ya kitamaduni, ikiwezekana kujumuisha mambo ya kiroho? Tukio la 'kisasa' lenye hotuba na kuweka saini? Mchanganyiko wa mbinu? Tukio kubwa lenye vipengele mbalimbali (chakula na vinywaji, nyimbo, ngoma, maonyesho ya sanaa, maonesho ya bidhaa za asili kutoka eneo la hifadhi ya jadi, n.k.)?
- Tutatumia maneno gani kurejea eneo letu la hifadhi ya jadi na jamii yetu ya wamiliki? Je, tunalo **jina** maalum la eneo ambalo tayari limejadiliwa na kukubaliwa kwa mapana na jamii kwa ujumla ambalo linaweza kuthibitishwa tena na kutumika kwa mapana/sehemu mbalimbali? (Angalia pia **#Chukua hatua na kufanya mawasiliano**)
- Je, tutaandaaje sherehe ili kuhakikisha tunafikia matokeo yanayotarajiwa? Kwa mfano, tunapaswa kusambaza taarifa au kutoa tamko juu ya maono/dira yetu tunayoyatarajia? Je, tusambaze taarifa za kujitambua kwetu kama wamiliki, kwa mfano ahadi, mkataba au kanuni na vigezo tulivyokubaliana? Kama ni hivyo, nani inapaswa kutamka kauli hizo - kwa mfano wazee wa jamii, vijana, baraza linaloongoza la eneo la hifadhi ya jadi? Je, tunapaswa kujumuisha katika mpango mjadala wa hati yoyote rasmi inayotambua jamii yetu kama mmiliki wa eneo?

...Tunapangaje sherehe?

- Ikiwa tunafanya sherehe, inapaswa kufanywa **lini**? Je, inafaa kuendana na maonyesho ya soko au mapumziko? Je! tunasherehekea baada ya matembezi ya pamoja katika eneo, kama inavyofanywa katika mila nyingi za kitamaduni? Ikiwa ni hivyo, msimu na kipindi gani kitafaa vizuri zaidi?
- Je, kila mtu katika jamii ashirikishwe? Wazee wanapaswa kutimiza wajibu gani? Vijana? Wanawake? Wanaume? Watoto?
- Nani anafaa kualikwa kwenye sherehe (kwa mfano jamii yetu pekee au jamii nyinginezo, mamlaka ya jimbo/taifa, washirika, na kadhalika)?
- Nani anapaswa kuandaa sherehe? Je, watu wachache wanaweza kujitolea kuwa wasimamizi?
- Nani anafaa kusaidia (kwa mfano kwa muda, ufadhili, chakula, vinywaji, muziki au michango mingine)?

Hakuna 'wakati bora zaidi': Kusherehekea wakati wa matishio makubwa au fursa mpya inaweza kuthibitisha maono/dira ya jamii na kuchochea hamasa kuchukua hatua. Sherehe inayofanyika baada ya kutengeneza mpango madhubuti wa utekelezaji kufikia maono/dira ya pamoja ambayo yamekubaliwa yanaweza kuchochea utayari wa kushiriki na kuchukua hatua (tazama pia **#Chukua hatua na Uwasiliane**).

Tazama jinsi wengine wanavyofanya

Kutengeneza na kujitoa kwa ajili ya dira ya Hifadhi ya Amani Salween

Kholo Tamutaku Karer (kwa Kiingereza: Salween Peace Park) inachukua eneo la kilomita 5,485 za bonde la Mto Salween nchini Burma/Myanmar ambayo ni ya umuhimu mkubwa kwa viumbe hai duniani na kipato cha kujikimu kwa jamii nyingi za kiasili za Karen. Bonde la Mto Salween limekuwa eneo la hifadhi ya jadi la wamiliki wake wa kiasili wa Karen kwa takriban miaka elfu tatu, lakini **kujitangaza kwa Hifadhi ya Amani ya Salween** ni hivi karibuni (Desemba 2018).

Takriban wakazi 60,000 walipitia mchakato mrefu na mgumu wa mashauriano mfululizo, walitengeneza Mkataba pamoja na kanuni zilizokubaliwa, na mwishowe wakatangaza kwamba eneo lao limejitolea kutimiza matamanio yao makuu matatu: 1. amani na kujitawala; 2. uadilifu wa kimazingira; na 3. kudumisha utamaduni. Katika eneo ambalo limekumbwa na vita vya wenyewe kwa wenyewe zaidi ya miaka 60, eneo hilo sasa limejitoa kuleta amani na kulinda ngome kubwa ya bioanuwai na utamaduni wa Karen (ikiwa ni pamoja na utawala wa kimila wa ardhi na mifumo ya usimamizi) kutoka kwa matishio ya zamani na mapya.

Picha: © Jittrapon Kaicome

Wanakijiji wa Gha Lay Der wanavuna katika mashamba yao ya mpunga

Picha: © Jittrapon Kaicome

ETH wakisambaza mbegu halisi kwa makundi ya wakulima wa bustani

Picha: © Jittrapon Kaicome

Wakulima wakiuza mazao yao walizozalisha kwa kutumia mbinu za kilimo za kitamaduni za Karen kwenye soko la asili

Kutoka Viwanja vya Vita hadi kuwa Kimbilio: Kuanzisha Hifadhi ya Amani ya Salween; KESAN, 2017, dakika 4. Maelezo madhubuti ya kueleza jinsi jamii za Karen zilivyojipanga kuthibitisha maono/dira yao katika Mkataba, kutangaza Hifadhi ya Amani ya Salween, kupanga kwa ajili ya siku zijazo na kusherehekea mafanikio yao wenyewe na kujitoa kwa siku zijazo.

Kuadhimisha Tangazo la Hifadhi ya Amani Salween; KESAN, 2018, dakika 11.

Picha: © Ashish Kothari

CHUKUA HATUA NA FANYA MAWASILIANO

Kwa mchakato wa kujiimarisha wenyewe ili kutoa matokeo thabiti, hivi punde jamii yako itahitaji 'kuchukua hatua'. Hii kwa kawaida inajumuisha **kuendeleza na kutekeleza mpango mmoja au zaidi mahususi**.

Juhudi hizi zinapaswa kutokana na uelewa na uwezo wa jamii yako juu ya changamoto na matishio na fursa inazokabiliana nazo (tazama **#Fahamu**) kuhusiana na jukumu lake kama mlezi na mbeba maono/dira yanayotarajiwa (tazama **#Maono/dira na Sherehekea**). Kwa maneno mengine, jamii yako inapaswa kuzingatia na kukubaliana juu ya kile kinachohitajika kutokea ili maono/dira yake ya pamoja ya eneo la hifadhi ya jadi yawe ya kweli/yatimie.

Kwa mfano, ikiwa jamii yako inataka kudumisha eneo lake kwa maisha yenye afya, inahitaji kuzuia uanzishwaji wa viwanda vinavyoharibu ikolojia. Hii inaweza kuhusisha kufikiria jinsi ya kuzuia viwanda kama hivyo kwa kupata makubaliano ya serikali. Ikiwa jamii inataka vijana wa eneo hilo kukaa hapo, badala ya kuhamia mijini, inaweza kuboresha elimu na fursa za kipato cha kujikimu na maisha. Hili linahitaji **maono/dira, mipango ya kujitoa na rasilimali**.

Kuhusiana na kutengeneza mipango ya utekelezaji, na kwa michakato ya kujiimarisha kwa upana zaidi, jamii yako kama mmiliki inaweza kuwa na uhusiano na wengine - kama vile jamii nyingine, mashirika washirika na serikali – na kuwasiliana kwa njia za kimkakati kuhusu eneo lake la jadi. Hii inaweza kutokea katika viwango mbalimbali - kwa mfano, mitaa, mazingira, kitaifa na kimataifa - na kwa sababu mbalimbali. Mipango ya mawasiliano mara nyingi hupangwa **kuwajulisha wengine kuhusu eneo la hifadhi ya jadi** na hatua za jamii na haki na wajibu wa kimila/kikanuni. Lengo moja la pamoja ni kuhakikisha kuwa jamii yako inatambulika ipasavyo, inaungwa mkono na kuheshimiwa, na nyingine ni kupata msaada katika shughuli maalum, kulingana na jinsi jamii ilivyoamua.

...faida nyingi za mawasiliano mazuri: Mipango ya mawasiliano mara nyingi huleta manufaa kwa jamii ambayo inakwenda zaidi ya yaliyo dhahiri. Kwa mfano, kupitia kuanzisha na kusambaza mawasiliano, jamii inaimarisha **ufahamu wake wa ndani** na **uwazi**, na hivyo, inaboresha utawala. Kuwasiliana pia hutengeneza uhusiano na jamii zingine. Unaweza kuhamasisha jamii zingine… na, vivyo hivyo, **kusikia** kutoka kwao, **kugundua** mfanano, **kujifunza** kutoka kwao na hatimaye **kushirikiana** nao (tazama **#Chukua hatua na Wengine**). Mbinu za mawasiliano zinahitaji kubuniwa kimkakati na kulengwa kulingana na muktadha na mahitaji mahususi. Taarifa muhimu na nyenzo kuna uwezekano zitakuwepo kutoka kwa **#tafakari, #kumbukumbu** na vipengele vya **#kuelewa** lakini zaidi inaweza kuzalishwa na Timu ya Mawasiliano ya jamii iliyojitoa, ambayo inapaswa hasa kuwa na weledi na iliyochangamka.

Panga na chukua hatua: Maswali ya kujadili mashinani

Maswali hapa chini yanaweza kusaidia jamii yako katika kutengeneza **picha rahisi ya uchanganuzi** wa hali halisi ya eneo na **kubaini vipaumbele** kuelekea maono/dira ya mustakabali unaotarajiwa kwa eneo la hifadhi ya jadi na jamii ya wamiliki.

- Kutafakari juu ya uwezo, changamoto, matishio, na fursa zinazokabili eneo letu la hifadhi ya jadi (ona **#Ele-wa**) na jukumu letu kama wamiliki (ona **#Maono/dira na Kusherehekea**), kile kinachopaswa **kutokea,** au **kubadilisha**, ili kufikia maono/dira chanya ya jamii yetu na eneo letu la hifadhi ya jadi, sasa na katika siku zijazo?
- Je, kuna kitu kinachozuia mabadiliko hayo? Kama ndiyo, tunaweza kufanya nini ili kushinda au kupinga?

... Je, ni zipi hatua zetu za kipaumbele?

- Uwezekano ni pamoja na:
    - o Kulinda eneo la hifadhi ya jadi dhidi ya matishio maalum
    - o Kuimarisha kutambuliwa (kwa mfano kutambuliwa kikanuni) kwa umiliki wa jamii yetu au haki zingine.
    - o Kuimarisha heshima ya utawala wetu wa jamii - nje na/au ndani
    - o Kurejesha au kulinda vyema mifumo ikolojia au spishi katika eneo letu la hifadhi ya jadi
    - o Kuimarisha uwezo wa eneo letu ili kusaidia kipato cha kujikimu kwa jamii yetu (kwa mfano kwa kutupatia maji, rasilimali za uzalishaji, ulinzi dhidi ya majanga)
    - o Kuimarisha uhusiano kati ya eneo letu na jamii
    - o Kupokea uungwaji mkono madhubuti wa kanuni za ndani kutoka kwa polisi, mashirika ya kitaalam, mfumo wa haki……
    - o Kupata msaada bora wa kijamii na kiuchumi kutoka nje au ndani kufanya kile tunachohitaji kama wamiliki

Baada ya jamii yako kubainisha kipaumbele kimoja au zaidi cha kuchukua hatua, **mipango madhubuti** inaweza kuanza. Maswali ya majadiliano ni pamoja na:

... Nini?, Nani? Na Lini? ya mpango kazi

- Kwa kila mojawapo ya vipaumbele vyetu tulivyochagua, ni nini hasa tunachotaka kufanikisha?
- **Nani** anaweza kuhusishwa?
    - o Je, tunaweza kufanya nini kama jamii peke yetu? Je, kuna mabadiliko yoyote makubwa yanahitajika katika namna ambayo sisi wenyewe tunaishi, kufanya kazi na kujipanga?
    - o Ni nani, ndani ya jamii yetu, anaweza (au angeweza) kutoa uongozi na msukumo?
    - o Je, tunaona jukumu lolote maalum kwa wazee katika jamii yetu? Vijana? Wanawake? Wanaume? Watoto?
    - o Nani mwingine ana (au ataweza) kuhusishwa na ajitoe kwa moyo?

  - Je, tunaweza kufanya nini kwa pamoja na jamii nyingine za wamiliki na washirika wa ndani?
  - Je, ni ushirikiano au miungano gani tunaweza kutegemea au kutafuta upya? (Ona pia **#Chukua hatua na Wengine**)
- Ni 'vipaumbele' **gani** tunapaswa kuchukua?
- Je, vipengele vya **#mawasiliano** vitahusika katika vipaumbele vyetu?
- Tutachukua hatua **lini**? Ikiwezekana, je, tutawasiliana kabla ('kutangaza tutakachofanya') au baada ya tendo letu ('kuripoti tulichokifanya')?
- Je, ni **rasilimali gani za watu, fedha na nyinginezo tunazohitaji**?
  - Je, tunazo nyenzo za kutekeleza vipaumbele vyetu – ikiwa ni pamoja na maarifa, ujuzi, taarifa, wakati, na teknolojia yoyote inayofaa (kwa mfano, kamera, Mfumo wa Kijiografia wa Kuonesha sehemu halisi, magari, vifaa vya mawasiliano…)?
  - Ni rasilimali zipi za ziada za kitaalam, watu na/au fedha tunazohitaji?
  - Tunawezaje kupata rasilimali hizo za ziada - kwa mfano kutoka kwa jamii nyingine, washirika, wafadhili, na kadhalika?
  - Je, tutafuatilia na kuripoti vipi maendeleo yetu? (Angalia pia **#Kagua & Upya**).

Hapa unaweza kupata **zana na mbinu** ambazo zinaweza kujumuishwa kama sehemu ya haya majadiliano ya mashinani: majadiliano ya kikundi, kushiriki kujadili matatizo na ufumbuzi, mbinu za kikundi kutafuta changamoto na suluhisho, kuweka madaraja ya kiwango, na zaidi!

Tazama jinsi wengine wanavyofanya

Wampis wanafanikiwa kuwafukuza wachimbaji haramu wa dhahabu kutoka Amazon ya Peru...

Mapema 2016, uharibifu na uchafuzi unaosababishwa na uchimbaji mdogo haramu wa dhahabu - kwa kutumia pampu za injini na zebaki kwenye mito - ilizua wasiwasi mkubwa kwa wengi kando ya Rio Santiago (Kanus) katika Eneo Muhimu Linalojitegemea la watu asilia wa Wampis kaskazini mwa Amazoni ya Peru. Kwenye mkutano katika moja ya jamii zilizoathirika, Puerto Galilea, washiriki wapatao 100 walijadili tatizo na kuamua kuchukua hatua. Waliwaomba rasmi viongozi wa serikali iliyojitawala iliyoanzishwa hivi karibuni ya Taifa la Wampis kuratibu kampeni ya kutekeleza marufuku ya shughuli hii hatari.

> Mkutano ulitoa kauli ya mwisho kwa wachimbaji dhahabu: kwamba walikuwa na mwezi mmoja kuondoka katika eneo la Wampis.

Katika mwezi huo, mikutano zaidi ilifanywa, ili kuhusisha jamii nyingine zaidi ya Puerto Galilea na kujaribu kuwashawishi wale ambao bado waliunga mkono uchimbaji wa dhahabu. (Wafuasi hao walipata faida za kiuchumi kutokana na uwepo wa wachimbaji). Wakati huo, tume pia iliundwa na ilitumwa Lima kushinikiza mamlaka husika kuchukua hatua. Tume ilipeleka ombi moja kwa moja kwa wapokeaji na kupaza sauti kuhusu athari zake kwa kukemea mamlaka kwa kutojali kupitia mahojiano na vyombo vya habari. Shinikizo hili la umma lilikamilishwa kwa tangazo kwamba Wampis "watawafukuza kwa amani" wachimbaji dhahabu wao wenyewe ikiwa mamlaka ya serikali imeshindwa kuifanya.

Tovuti ya Serikali ya Eneo Linalojiendesha la Taifa la Wampis ni mfano mzuri wa mawasiliano ya mtandaoni yenye ufanisi na maelezo ya usuli, masasisho ya habari, na viungo tofauti vya chaneli za mitandao ya kijamii (kwa Kihispania): nacionwampis.com

Muda mfupi kabla ya muda wa kauli ya mwisho kumalizika, wachimbaji waliacha eneo kuu la uchimbaji, wakificha mashine zao. Licha ya hayo, Taifa la Wampis lilikusanya wanaume wapatao 200 ambao walisafiri na boti ya kukodi kutoka jamii tofauti kwa ajili ya mapitio ya eneo kuu la uchimbaji haramu. Waliandamana na polisi na wakili wa serikali, ambaye alithibitisha kuwa shughuli za uchimbaji madini hazikuwa halali. Baadhi ya wachimbaji, hata hivyo, hawakuvunjika moyo kabisa na baadaye walirudi, kwani hapakuwa na usimamizi wa kudumu wa eneo la machimbo na kikosi cha ulinzi cha raia wa eneo hilo hakikuwa na nguvu.

Ilichukua serikali ya Wampis takriban mwaka mwingine kutatua hali hiyo. Kwa mwaka mzima, waliendelea kuishinikiza mamlaka ya serikali, walihitaji na kupata polisi kuingilia, wakaunda kamati ya ufuatiliaji yenye wajumbe kutoka manispaa na kikosi cha ulinzi cha raia, na hata kuandaa mpango wa pili wa kuwafukuza na hatimaye walipata kuridhika. Mnamo 2018, hatimaye walifanikiwa kukomesha uchimbaji haramu wa dhahabu kando ya Rio Santiago… na kwa matumaini hii ilikuwa mara moja na mwisho. Inashangaza, mafanikio ya kampeni yanaonekana kuwa kwa kuzingatia kuendelea kwa taifa la Wampis. Waliendelea kukutana, kupanga na kuchukua hatua kwa njia ya kurudia na hawakuliacha kamwe lengo lao kuu.

Picha: Jacob Balzani-Lööv

Queremos vida sana, no queremos contaminación. Kampeni ya Wampis dhidi ya uchimbaji haramu wa dhahabu unasimuliwa katika filamu hii ya dakika 18 (kwa Kihispania; manukuu ya Kireno).

Wasiliana kimkakati:
Maswali ya kujadili mashinani

Kuna ngazi mbalimbali ambazo jamii ingependa kuwasiliana:

- **Ndani** - kwa mfano, kuhakikisha kwamba kila mtu anajua kanuni na kanuni za eneo; kusherehekea uhusiano wa jamii na eneo; kuimarisha utunzaji na kujitolea kwa eneo kwa vizazi; kuongeza kujitambua kwa jamii, uwazi na uwajibikaji;
- **Katika uwanda wa jamii -** kwa mfano, kuongeza ufahamu kuhusu eneo la hifadhi ya jadi, ikijumuisha kanuni na kanuni; kuimarisha heshima kutoka na kusaidia kuratibu na jamii za walezi wa maeneo mengine maisha na watendaji wengine; na
- **Katika ngazi ya kitaifa na/au kimataifa na katika maeneo husika ya mitandao ya hifadhi ya jadi -** kwa mfano, kuhifadhi nakala za utambuzi na msaada unaofaa kwa eneo la hifadhi ya jadi na/au maeneo ya hifadhi ya jadi kwa ujumla.

Maswali muhimu kwa ajili ya kupanga mawasiliano ya kimkakati na yenye ufanisi ni pamoja na:

... Kwanini, nani na nini?

- **Kwa nini** tunataka kuwasiliana kuhusu eneo letu la hifadhi ya jadi?
- Ni **hadhira** gani tunaotaka kufikia na ni malengo gani mahususi kwa hadhira zetu mbalimbali, kwamba tunatamani waelewe na wafanye nini?
- Je, tuko tayari **kuhama kutoka taarifa hadi mawasiliano** halisi, yaani, kupokea maoni na kujihusisha na mazungumzo ya wazi?
- **Ni taarifa gani hususan au "hadithi"** tunayotaka kusambaza kwa kila hadhira? (kwa mfano, tunajali na kulinda eneo letu? kwamba tunakabiliana na matishio? kwamba tunaweza kutumia fursa pamoja na jamii nyingine?)

... Namna na Mahali pa kusambaza taarifa au hadithi/simulizi

- Kufanya mabadilishano ya moja kwa moja katika mikutano isiyo rasmi au rasmi na/au sherehe ndani ya jamii yetu na jamii jirani
- Kupanga matembezi ndani ya eneo la hifadhi ya jadi na wazee na vijana, kuhakikisha muda wa kutosha wa kujadili habari kwa kina.
- Kuunda na kushiriki vipindi vya redio, video na hadithi za picha, ukumbi wa michezo wa barabarani au kijijini, mashairi au nyimbo. kuhusu eneo letu
- Kuwaalika waandishi wa habari kufanya mahojiano au kuandika maudhui kwa ajili ya magazeti, redio, televisheni, au machapisho yetu wenyewe
- Kuandika na kueneza vipeperushi, makala, vitabu au mabango
- Kuwaomba walimu wetu wafanye mijadala ya mada na watoto wetu shuleni

- Kuhakikisha kwamba mtu fulani katika jamii anaanzisha tovuti kuhusu eneo letu la hifadhi ya jadi na kupanga kikundi kubadilishana mawazo katika mitandao ya kijamii ya kawaida inayopatikana katika jamii yetu
- Kuwashawishi vijana wetu wanaoshiriki katika mitandao ya kijamii taarifa hizo zenye umuhimu wa moja kwa moja kuhusu eneo la hifadhi ya jadi inaweza na inapaswa kusambazwa katika mitandao yao - haswa wakati eneo linakabiliwa na tishio au ni wakati kusherehekea mafanikio muhimu.

... na hatari, fursa, uwezo na rasilimali

- Je, kuna hatari katika kusambaza taarifa kuhusu eneo la hifadhi ya jadi - kwa mfano kuzidisha mizozo au kuzua taharuki zisizohitajika? Je, haya yanaweza kuepukwa au kupunguzwaje?
- Je, kuna fursa katika kusambaza taarifa kuhusu eneo la hifadhi ya jadi - kwa mfano msaada na usalama uli-oimarishwa kwa eneo la hifadhi ya jadi na jamii ya wamiliki? Je, hizo zinawezaje kuboreshwa?
- Ndani ya jamii, ni nani anayeweza kuchangia vyema juhudi za mawasiliano? Je, kuna ustadi mahususi wa mawasiliano na nyenzo ambazo tunaweza kutumia ipasavyo (kwa mfano, watu walio na ustadi wa ukumbi wa michezo, ustadi wa kuandika? sauti, uzoefu wa mitandao ya kijamii)?
- Je, jamii yetu inapaswa kuanzisha timu au kamati maalum ya mawasiliano?
- Je, kuna haja ya msaada kutoka nje kwa shughuli zetu za mawasiliano? Ikiwa ndiyo, nini?

Mawasiliano yako ni ya **kimkakati** wakati nia iko wazi, faida na hasara zimekuwa zikijadiliwa kwa kina, na maamuzi ya maana ya mawasiliano yanachukuliwa na kutekelezwa. Mawasiliano yako huwa na **ufanisi** yanapofanikisha matokeo yanayotarajiwa.

Tazama jinsi wengine wanavyofanya

Soma hadithi hizi za matumizi ya vituo vya redio ili kuimarisha uchukuaji hatua katika Amazon ya Peru na katika Senegal, na uvinjari mifano mingi ya filamu shirikishi!

Tuntui Wampis huongeza ufahamu na kuimarisha uchukuaji hatua katika eneo la hifadhi ya jadi la Wampis

Matangazo ya vipindi vya redio katika lugha za kienyeji yanaweza kuwa zana yenye nguvu ya kusambaza taarifa na kuhamasisha kuchukua hatua katika kusaidia maeneo ya hifadhi ya jadi. 'Tuntui Wampis' ni kituo cha redio cha ndani ambacho hutumikia eneo linalojitegemea la serikali ya Taifa la Wampis nchini Peru—taasisi ya kiasili ya kujitawala iliyoanzishwa mwaka wa 2015. Moja ya maamuzi ya kwanza ya serikali ya Wampis uhuru imekuwa kuanzisha kituo cha redio kuhudumia watu wake. Jina hilo linamaanisha ngoma ya Tuntui ambayo kiutamaduni

hutumika kutuma ujumbe kwa mbali. Ikitangaza katika lugha ya Wampis na Kihispania, vipindi vya redio huongeza hali ya ufahari na kuwafahamisha jamii za Wampis, ambazo zimeenea katika eneo kubwa, kuhusu mchakato wa utawala na maamuzi yaliyochukuliwa wakati wa mikutano ya Wampis. Programu zinaelezea na kutoa wito wa kuheshimiwa kwa kanuni na taratibu na kuwajulisha Wampis jinsi ya kukabiliana na matishio yanayoendelea. Kwa kuzingatia miundombinu duni ya mawasiliano katika Eneo la Wampis, huduma muhimu ya kituo cha redio ni uwasilishaji wa salamu miongoni mwa wanafamilia na marafiki wanaoishi katika jamii za mbali na usambazaji wa habari za ndani, kitaifa na kimataifa.

Tuntui Wampis inaendeshwa na wataalamu wawili wa mawasiliano wa Wampis waliofunzwa nje ya mipaka, katika nchi ya Ecuador, shukrani kwa muungano wa Wampis na shirikisho jirani la Shuar, ambalo limekuwa likiendesha kituo cha redio kwa miaka mingi. Ununuzi wa mnara na vifaa vya kusambaza taarifa ulifanyika, shukrani kwa msaada kutoka kwa shirika shirikishi lisilo la kiserikali la IWGIA, na mwongozo wa kitaalam ulitolewa na wakala wa habari za kiasili za Peru SERVINDI. Baada ya matatizo ya awali kutokana na usambazaji wa nishati usioaminika, kifaa cha kurushia mawimbi sasa kinaendeshwa na nishati jua na kufikia vijiji katika eneo la kilomita 60. Tangu 2019, kituo cha redio pia kinategemea satelaiti kupitia mtandao wa intaneti

Tuntui Wampis ni nyenzo muhimu kwa Wampis kutumia uhuru wao wa mawasiliano, kujibu hitaji la kulifahamisha Taifa la Wampis kuhusu shughuli za wawakilishi wao, pamoja na kutoa uhuru na chanzo muhimu cha habari kitamaduni. Hivi sasa, lengo la serikali ya Wampis ni kuendeleza zaidi kuimarisha kituo cha redio kama kituo cha vyombo vya habari vya jamii. Vijana Wampis watafunzwa uandishi wa habari na mawasiliano ili kuweza kutengeneza vipindi vyao vya redio, pamoja na video, na kusambaza kupitia mitandao ya kijamii, ambayo ni muhimu ili kubaki na uhusiano na wanafunzi na wahamiaji ambao wameondoka katika eneo hilo.

Picha: @ Philipp Eyer

Picha: @ Philipp Eyer

Picha: @ Thomas Niederberger

Picha: @ Jacob Balzani-Lööv

Redio Tuntui Wampis imeangaziwa mwanzoni mwa filamu hii kuhusu serikali huru ya Kitaifa ya Wampis (kwa Kihispania): **El tiempo es Agua - Gobierno Autónomo Wampis – Perú**

Kuongeza ufahamu na kuimarisha uchukuaji hatua katika maeneo ya hifadhi ya jadi kupitia radio ya ndani ya Kawawana

Kipindi cha redio kwa lugha ya wenyeji ya Djola pia kimekuwa muhimu sana kwa Kawawana lakini, tofauti na ile ya Peru, wavuvi wa Djola ambao wanaendesha Kawawana hawana redio na wanahitaji kuongeza fedha ili kuweza kununua kipindi cha redio. Kuanzia 2010 hadi 2020, programu zimekuwa chache na za hapa na pale… lakini bado zina ufanisi mkubwa sana. Vipindi vya Kawawana kwa kawaida huchukua muda wa saa moja na **huwa wazi kwa wasikilizaji kupiga simu na kwenda 'mubashara' moja kwa moja na maoni na maswali yao**. Zinaendeshwa na watu uzoefu na historia ya eneo la hifadhi ya jadi na mambo mbalimbali ya maendeleo yake, mpango wa usimamizi, muundo wa utawala, shughuli za ufuatiliaji, ukiukaji wa sheria, ulipizaji wa kisasi, na kadhalika. Maswali, majibu na maelezo yanahitaji kuwa mazito yenye mantiki ili programu iwe na maana kwa hadhira yake. Kwa ujumla, kulingana na wamiliki wa Kawawana, vipindi vya redio vimeongeza sana mwonekano wa Kawawana, na kuhimiza jamii nyingine kuwaiga na kuanzisha maeneo yao ya jadi.

Mawasilisano yenye nguvu kwa njia ya filamu shirikishi

Masimulizi shirikishi kwa kutumia picha na filamu pia ni njia zenye nguvu kwa mawasiliano. Kwa zaidi ya muongo mmoja, Muungano wa Kongani la Kimataifa umeziinua hadithi za filamu na hadithi za picha kuhusu maeneo ya hifadhi ya jadi, na nyingi zinaweza kupatikana katika **tovuti** yake. Bofya jina la nchi kwa mifano maalum kutoka **Nepal** na **Tsum Bonde**; **Iran**; **Niger**; Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo **(1)** na **(2)**; **Kambodia**; **India**; **Ufilipino**; **Burma/Myanmar**; **Ekuador**; **Indonesia**; **Senegal**; **Kenya**; Uhispania **(1)** na **(2)**; **Bolivia**; **Chile**… Wakati filamu hizi zikitofautiana kimtazamo, zote zilisaidia ufahamu wa ndani na umoja katika jamii ya wamiliki.

Unaweza pia kusoma **hapa** kuhusu muungano wa Afrika unaotaka kutumia filamu shirikishi kama chombo cha kusambaza taarifa kuhusu maeneo yao ya jadi.

Photo: © Bruno Manser Fund

CHUKUA HATUA UKIWA NA WENGINE

Jamii nyingi za wamiliki hukabiliana na changamoto zinazofanana. Jamii yako ina uwezekano wa kufaidika kwa kuwashirikisha uzoefu na kuunganisha nguvu na wengine. Kwa maana hii, **kujiimarisha hatimaye kunahusisha kuimarishana kati ya wenzao na washirika**, ambapo kwa ujumla huanza kutokana na aina fulani ya mtandao wa **ushirikiano**.

Kitaifa (na wakati mwingine kimataifa) **kuunda mtandao na kupanga kwa ajili ya hatua shirikishi** inaweza kusaidia kutengeneza **idadi kubwa ya watu muhimu wa kuunga mkono** maeneo ya hifadhi ya jadi, ambayo kwa upande hutoa:

- ufahamu wa pande zote na mshikamano, ikijumuisha kushughulikia matishio kwa maeneo ya hifadhi ya jadi;
- kuimarika kwa nyenzo za kuchukua hatua (zilizokusanywa pamoja kutoka kwa vyanzo vingi);
- uelewa mzuri juu ya masuala na vipaumbele yanayowahusu wote, ikijumuisha kushughulikia fursa na kutumia vyema rasilimali;
- Kuboresha mwonekano wa kitaifa na kimataifa wa manufaa mapana ya maeneo ya hifadhi ya jadi; na
- Ufanisi katika utetezi wa sera na utendaji uliyoboreshwa

Juhudi za pamoja mara nyingi huanza kwa **kubadilishana na kujifunza** kati ya jamii za wamiliki jirani na washirika- kwa mfano ziara za mafunzo, midahalo, warsha, au msaada wa kutatua tatizo.

Baada ya muda, mitandao au majukwaa ya kawaida zaidi au hata rasmi yanaweza kubadilika na kuendeleza **kusaidiana kwa vitendo na juhudi za utetezi**. Mifano ni pamoja na:

- **uchambuzi na mipango** ya pamoja ili kutambua na kushughulikia masuala na vipaumbele vya kitaifa na kimataifa;
- **kampeni za mawasiliano** ili kuongeza mwonekano wa maeneo ya hifadhi ya jadi na kutafuta msaada wa kushughulikia matishio mahususi na malengo mengine ya utetezi;
- **mchakato wa msaada na mapitio kwa wenzao,** ikijumuisha yale muhimu kwa usajili kitaifa na kimataifa ya Kongani la Kimataifa na kampeni za utetezi kwa ajili ya kutambulika vyema na msaada, ikijumuisha kuboresha sheria na sera za kitaifa na/au kimataifa zinazoathiri maeneo ya hifadhi ya jadi.

Kutengeneza mtandao wa maeneo ya hifadhi ya jadi: Machaguo na maswali ya kujadili mashinani

Mtandao wa Kongani la Kimataifa ni mtandao wa watu binafsi, jamii na mashirika yaliyo tayari kushirikiana na kutoa ushauri na msaada kwa kila mmoja wao katika **masuala mbalimbali kuhusu maeneo ya hifadhi ya jadi** (kwa mfano, utendaji, sera, mienendo, matishio, fursa, rasilimali…).

… baadhi ya machaguo ya mitandao ni pamoja na:

- **Kikundi kazi -** Huu ni mtandao usio rasmi ambapo wamiliki wa eneo la hifadhi ya jadi, mashirika washirika, na wanaharakati binafsi na wataalam hukusanyika mara kwa mara ili kubadilishana mawazo na kufanyia kazi masuala ya yanayowakabili wote
- **Muungano au jukwaa -** Hii ni mitandao rasmi zaidi inayojitolea kwa lengo moja, hasa kushughulikia masuala mahususi, yanayoshinikiza—kwa mfano, muungano dhidi ya tishio lililo karibu la uporaji wa ardhi au jukwaa la kuunga mkono sera maalum ya kitaifa.
- **Mtandao wa msaada na mapitio ya washirika walio katika ngazi moja miongoni mwa maeneo ya hifadhi ya jadi -** Hizi ni mbinu zinazotolewa kusaidiana kwa hiari na kuhakikisha kuwa jamii za wamiliki zinaweka pamoja mawasilisho yenye maana kwa masijala kitaifa au kimataifa za maeneo ya hifadhi ya jadi. Mtandao unakubaliana na kanuni na taratibu za mawasilisho hayo ambazo zinaungwa mkono na kupitiwa na washirika walio katika ngazi moja.
- **Muungano au shirikisho -** Haya ni mashirika rasmi, kama vile chama au shirikisho ambalo linawakilisha maslahi ya pamoja miongoni mwa wamiliki wa maeneo ya hifadhi ya jadi. Tofauti na mingine, mtindo huu unaruhusu mtandao kupokea na kutumia rasilimali muhimu. Pia hutoa uwakilishi unaoaminika wakati wa kuchangamana na wengine, kama vile serikali za mikoa au kitaifa.

Bila kujali aina ya mtandao, ni muhimu litokee kwenye hitaji miongoni mwa jamii na hivyo likidhi hitaji hilo na changamoto na vipaumbele vya pamoja.

Ikiwa mtandao wa eneo la hifadhi ya jadi bado haupo katika eneo fulani au nchi, **kuandaa mkutano kati ya wawakilishi wa wamiliki wa jamii wa maeneo ya hifadhi ya jadi** ni njia yenye ufanisi kuanzia. The mkutano hutengeneza fursa kwa wamiliki kusikiliza mahitaji na mawazo ya kila mmoja na kuweka msimamo wa pamoja, mara nyingi kwa kuzingatia matishio na fursa za pamoja zinazotambulika. Kama ambavyo jamii za wamiliki na washirika wao hutambua mahitaji ya wote na shughuli za pamoja ili kukidhi mahitaji hayo, wanaweza kuamua kuendeleza aina fulani ya ushirikiano unaoendelea kama mtandao.

… maswali ya kuzingatia unaposhiriki katika mtandao:

- Je, kuna mahitaji, changamoto au vipaumbele ambavyo tunaweza kushughulikia vyema kupitia mitandao na kwa pamoja kupanga na washirika walio katika ngazi moja na washirika? jamii yetu katika mtandao na wawakilishi hao wangetoaje mrejesho kwa jamii?
- Je, jamii yetu imewahi kushiriki katika uhamasishaji? Tumejifunza nini katika mchakato huo?

- Je, jamii yetu inazo rasilimali kwa ajili na kutengeneza mtandao na maandalizi ya pamoja?
- Je, kuna hali maalum au mazingira ambayo yanahitaji kuwepo ili jamii yetu ishiriki katika mtandao au shughuli ya pamoja ya kuandaa?
- Je, jamii yetu inawafahamu wenzao na washirika tunaofikiria kujiunga nao katika mtandao? Hapo awali tumewahi kuwashirikisha taarifa, uchambuzi wa hali na mipango yetu, au kushiriki katika tukio pamoja nao? Ikiwa sivyo, tunaweza kujaribu hilo, kabla sisi hatujaingia katika jambo ambalo litatushughulisha zaidi?
- Kama tukiamua kuunda au kujiunga na mtandao, nani angewakilisha jamii yetu kwenye mtandao na wawakilishi hao wangetoa vipi mrejesho kwa jamii?

Baadhi ya mitandao inaweza kubadilika na si rasmi. Mingine ni rasmi na imeundwa kwa uangalifu kwa ajili ya muktadha maalum au kushughulikia suala maalum. Mitandao yote inapaswa kuwa na uwezo wa kuwanufaisha wanachama wao binafsi, lakini mingi inaweza kufikia malengo mapana. Vipaumbele vya wanachama, muktadha wao, na rasilimali na uwezo wao vyote vinaweza kusaidia kufahamisha ni mbinu ipi ya mtandao inafaa zaidi.

Soma zaidi kuhusu ulichojifunza kushiriki katika mitandao **hapa**.

Kutengeneza mtandao: Tazama jinsi wengine wanavyofanya!

Mitandao huibuka na kushirikiana ili kukabiliana na changamoto nchini Madagaska

Katika miongo miwili iliyopita, jamii kadhaa za wenyeji nchini Madagaska zimepokea tuzo za kimataifa kwa ajili ya mafanikio makubwa katika kuhifadhi mazingira wakati wakihakikisha ustawi na kukidhi mahitaji ya msingi wanachama wao. Utashi na ustahimilivu wa waanzilishi hawa umekuwa chanzo cha msukumo kwa wenzao dhidi ya matatizo ambayo yamekuwa yakiikumba nchi katika kipindi chote cha milenia: uporaji wa ardhi, uharibifu wa mfumo wa ikolojia, biashara haramu, na hasa uvuvi mkubwa, ambao uliharibu sana uvuvi wa kienyeji.

Yakikabiliwa na changamoto kama hizo, mamia ya mashirika ya mashinani yamekuwa 'yakitengeneza mitandao': yakikutana, kujadili sababu za kuharibika kwa maisha ya binadamu na mazingira, na kubadilishana mawazo na mbinu bora kwa ajili ya kushughulikia matatizo yao. Katika mchakato huo, na kwa msaada wa mashirika ya uhifadhi na maendeleo yanayofikiria fikiria mbele, waliunda miungano baina ya jamii, mashirikisho na vikundi vya msaada vilivyojitolea kujenga ushawishi mkubwa wa kisiasa ili kusaidia kuunda sera zinazowajali. Hizi ni pamoja na:

- **TAFO MIHAAVO— shirikisho linalojishughulisha na uendelezaji wa usimamizi wa ardhi ya jamii, maji na maliasili.** Uanachama wa TAFO MIHAAVO, ambao ulikua kutoka jamii wanachama 400 hadi 532 kati ya 2012 na 2019, kwa sasa unajumuisha mikoa 22 nchini Madagaska.

- **MIHARI— muungano unaojitolea kwa usimamizi wa maeneo ya baharin.** MIHARI kwa sasa inajumuisha zaidi ya vyama 200 vinavyosimamia Maeneo ya Bahari Yanayosimamiwa Ndani ya Nchi, ambayo kadhaa pia ni sehemu ya Jamii za wanachama wa TAFO MIHAAVO**.**
- **FANONGA– ni kikundi kazi ambacho kinajumuisha wataalam binafsi kutoka kwenye taasisi za taaluma, utawala na jamii.** FANONGA inafanya kazi kwa karibu na TAFO MIHAAVO kuhusu masuala ya kimkakati, ikiwa ni pamoja na mawasiliano na sheria.

Mitandao hii inajumuisha taasisi mbalimbali za jamii. Hatahivyo, wanachama wao wote wanatafuta utawala na utunzaji wa pamoja wa ukweli wa maeneo yao ya jadi - pamoja na au bila serikali kuwapa kibali cha kisheria kupitia mkataba wa 'uhamishaji wa usimamizi.

Huko Madagaska, **taasisi ya fokonolona** inaundwa na idadi ya watu kutoka eneo la hifadhi ya jadi ambao wanajinasibu kijamii na kitamaduni kwa karne nyingi. Ingawa zilibadilika kulingana na wakati, fokonolona nyingi zimebaki zimekita mizizi katika nasaba za kifamilia na sheria zinazodhibiti ardhi, maji, na maliasili katika maeneo ya pamoja. **Mikataba ya kijamii, inayoitwa dina, inaanzishwa na mkusanyiko wa fokonolona** na bado zinaendelea kushikilia mamlaka. Dina inajumuisha kanuni, vikwazo, na zawadi kwa matendo mahususi. Ufanisi wao unaenda sambamba na nguvu ya fokonolona iliyoanzisha dina, ambayo inaweza kudhoofika kutokana na shinikizo la wanasiasa ngazi za mitaa au taifa.

Wanachama wa shirikisho la TAFO MIHAAVO ni wa aina mbili kuu: 1) fokonolona isiyo rasmi lakini halali; na 2) mashirika rasmi ya ndani ambayo huenda chini ya ufupisho wa 'VOI', wakati mwingine huwekwa katika vikundi vya wafanyakazi au mashirikisho ya kikanda. Wanachama wa MIHARI ni vikundi vya wavuvi na mashirika ya kitaifa na kimataifa.

Maeneo ya hifadhi ya jadi ambayo yanatawaliwa na kusimamiwa na jamii wakati mwingine huwa na hadhi maalum kama 'jamii ya maeneo yaliyohifadhiwa/yaliyohifadhiwa'. Yanaweza kujumuisha misitu, maziwa, nyanda za malisho, mabonde ya maji, mikoko, maeneo baharini au mali ya kitamaduni ya pamoja katika maeneo ya hifadhi ya jadi, kulingana na sheria ya Kimalagasi iitwayo GELOSE (kiuhalisia: sheria ya Kulinda Usimamizi wa Mitaa). Wakati mwingine ni sehemu ya maeneo hifadhi kubwa ya bahari au ya nchi kavu inayoendeshwa na serikali. Mkataba wa kawaida wa GELOSE huhamisha mamlaka ya usimamizi kwa VOI (shirika rasmi la jamii) kwa muda mfupi na inaambatana na ramani za ardhi na rasilimali yake. Mpango rahisi wa maendeleo na

Picha: © MIHARI

Jukwaa la Kitaifa MIHARI 2017

usimamizi kwa kawaida huweka wazi kile kinachoruhusiwa katika kila kanda: katika a eneo la msingi, ambalo kuingia inaruhusiwa tu kwa ibada za kimila; katika ukanda mwingine, matumizi ya jadi tu yanaruhusiwa; katika eneo jingine, kunaweza kuwa na kilimo kinachodhibitiwa tu au uvuvi; nk. Wakati mwingine, masharti yanawekwa kwa wingi na ratiba ya uvunaji wa mbao au samaki na jukumu la wadau mbalimbali.

Uwiano au tofauti kati ya mipango ya usimamizi na dina ina jukumu muhimu katika kuleta nguvu na heshima ya kanuni. Kwa sababu ya hili na changamoto zingine, nguvu, ufanisi na matokeo ya mwisho ya juhudi ya kudumisha urithi wao wa asili hutofautiana sana kati ya jamii na jamii, na ndani ya jamii moja baada ya muda. Kwa mfano, kadri maliasili inavyotafsiriwa na serikali kuwa ‘iko kimkakati’, ndivyo inavyopungua idadi ya jamii ambazo zimezitawala, kuzisimamia na kuzihifadhi kutoka kizazi hadi kizazi zinaitwa kuendelea na jukumu lao. Kinyume chake, maamuzi juu ya rasilimali hizo za ‘kimkakati’ hufanywa na watu wachache ambao ‘wanachaguliwa kidemokrasia’ kwa miaka michache. Hii kwa namna fulani ni mfumo kinzani wa utawala unaopendelea watu wachache, vikundi au makampuni ambayo lengo ni ili kuongeza faida katika muda mfupi iwezekanavyo kuhodhi manufaa ya utajiri wa nchi.

Mitandao huwezesha kudumisha mashauriano ya nguvu kati ya safu ya kwanza, jamii zinazohusika moja kwa moja, kutoa uzito dhidi ya udhalimu na kutojali kisiasa kwa mamlaka na vyombo vya mahakama. Hasa, idadi kubwa ya wanachama katika mitandao inawaruhusu kuendeleza 'jeshi kubwa la raia' kwa ajili ya utetezi wa kudai na kutetea haki na wajibu wa pamoja wa jamii za wamiliki.

Utawala wa pamoja wa eneo la hifadhi ya jadi kwa manufaa ya wote unaotetewa na TAFO MIHAAVO, na usimamizi wa ndani unaokuzwa na MIHARI kwa rasilimali za baharini na mashirikisho mengine ya rasilimali za ardhi, malisho na kukamilishana. Kulingana na Katiba ya Malagasi, TAFO MIHAAVO imependekeza marekebisho ya sheria kuhusu fokonolona kwa Bunge la Kitaifa na serikali kuu.

Aidha, TAFO MIHAAVO na MIHARI wameshiriki katika mijadala na mapendekezo ya suluhu za sera kisekta zinazoacha kuzingatia ikolojia, usawa na ustawi wa watu. Mifano ni pamoja na mijadala juu ya misitu, uvuvi, mipango ya matumizi ya ardhi, uchimbaji madini, ugatuaji, maeneo ya hifadhi na haki za pamoja za ardhi.

Mitandao ina athari za moja kwa moja na chanya kwa wanachama wao. Kwa mfano, walisaidia kupata kusitishwa kwa mkataba wenye shaka wa uvuvi uliotiwa saini na serikali na washirika waharibifu. Kwa nyongeza, kwa msaada wa mitandao, jamii kadhaa zimejitokeza kupinga utoaji wa leseni za madini au za biashara ya kilimo katika maeneo

Picha: © MIHARI

Mwakilishi wa LMMA akichangia wazo

yao katika maeneo mbalimbali ya Madagaska. Hii, hata hivyo, mara nyingi imekuja kwa gharama kubwa kwa viongozi wao, ambao wengi wao wamewekwa jela… na baadhi yao pia wameuawa. Kutokana na kukasirishwa na maandamano ya wananchi, serikali na makampuni yanayoendesha uchimbaji wamelazimika kufanya hivyo kupunguza kasi ya maendeleo yao… lakini mapambano yanaendelea.

Mitandao ina hitaji muhimu la rasilimali ili kuzianzisha na kuzidumisha, ikijumuisha kwa:

- gharama za maandalizi, usafiri na kujikimu kwa mikutano (pamoja na kabla ya matukio, kwa taarifa za jamii na majadiliano ya maandalizi);
- msaada wa kitaalam wakati wa mikutano ili kuelezea sheria na sera husika na kuonyesha matukio yanayoaathiri jamii;
- msaada wa kitaalam wakati wa mikutano ili kuwezesha majadiliano na maazimio kwa njia za haki na zisizo za maelekezo;
- msaada wa kudumisha mawasiliano na maslahi ya jamii katika mitandao kwa muda;
- Msaada wa kitaalam na aina nyingine za misaada ili kuandaa ufuatiliaji, na mipango hasa ya utetezi

Hapo awali, jamii za kibinafsi ziliimarisha jukumu lao kama wamiliki wa maeneo yao ya jadi kwa kusaidiwa na miradi na programu za uhifadhi na maendeleo. Kwa uundaji wa TAFO MIHAAVO, msaada wa kutafuta mitandao ulitolewa na Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa kupitia Mpango wa Ruzuku ndogondogo na Wakfu wa kitaifa wa Tany Meva. Kwa MIHARI, rasilimali zilisimamiwa kwa sehemu kubwa na Blue Ventures, shirika la kimataifa linalojishughulisha na uhifadhi wa bahari. Dira ya muda mrefu ya mawakala hawa wanaotoa msaada – kuwapa jamii nguvu ya utetezi ili kushiriki katika uhifadhi - inaonekana kuwa imepiga hatua vizuri sana leo. Hatahivyo, hata kama msaada wa nje umekuwa muhimu ili kutengeneza mtandao kwa maeneo ya hifadhi ya jadi nchini Madagaska, hakuna kiasi chochote cha msaada kutoka nje ambacho kingefanya kazi kama kusingekuwepo kwa nguvu ya kitaifa na kujitolea kwa upande wa jamii za wamiliki na mashirika na wataalam wa kitaifa na mashirika yasiyo ya kiserikali.

Leo, TAFO MIHAAVO na MIHARI wana mfumo wao wa usimamizi, wanakabiliwa na maswali ya uendeshaji huru na uwakilishi wa sauti za jamii zilizotawanywa katika maeneo makubwa, na mapambano na miundombinu midogo na teknolojia ya mawasiliano. Maoni tofauti juu ya namna na jukumu la jamii, taasisi za kitaifa na kimataifa wakati fulani hujitokeza. Lakini mitandao ya mashinani sasa ina nguvu ya ndani na maslahi katika kushirikiana katika harakati za pamoja za utetezi. Na FANONGA ipo kuwasaidia. Mwishoni mwa 2019, kwa kutiwa moyo na kuungwa mkono na Muungano wa Kongani la Kimataifa, wawakilishi wa TAFO MIHAAVO, MIHARI na FANONGA walikutana, wakajadili malengo ya sera zao na kuandika waraka wa pamoja wa kuchambua hali ya nchi na kufafanua maono/dira yao ya pamoja. Hata kama faida yao itabaki kuwa hatarishi na hatarini, ukweli kwamba mitandao yao ipo na iko hai ni chanzo kikubwa cha matumaini kwa Madagaska.

Ni mafunzo gani yanaweza kupatikana kutoka kwa harakati zingine za kitaifa kwa maeneo ya hifadhi ya jadi? Somo moja ni kwamba **msaada uliotoka kwa wakati kwa mitandao ya mashinani** kutoka kwa washirika wa kitaifa na kimataifa unaweza kuwa muhimu kwa jukumu la kukuza na kudumisha ufanisi wa mashirika ya maendeleo ya mtandao. Somo lingine ni kwamba maendeleo ya mitandao **huleta maswali yenye changamoto**. Kwa mfano, 'wanachama' wao wanapaswa kuwa nani? (Nchini Madagaska: je VOI zinazotambulika kisheria ziwe wanachama au fokonolona halali?) Je, mashirika aina nyingine halali inawezaje 'kuwakilishwa' kwa haki? Je, katika hali gani mtandao unaweza kuongea kwa ajili ya wanachama wake? Nani angeweza kusaidia mtandao kitaalam na kifedha? Uhuru wao ungehakikishwaje? Muhimu, hata hivyo, pia kuna somo la tatu: **ni ushirikiano wa kweli**

tu kati ya aina mbalimbali za mitandao, mashirika na washirika katika jamii wanaweza kuzalisha 'nguvu ya umma muhimu kwa ajili ya utetezi' muhimu kwa maeneo ya hifadhi ya jadi hatimaye kuonekana kikamilifu na kuheshimiwa.

Imetayarishwa na Vololoniaina Rasoarimanana, pamoja na michango kutoka kwa Vatosoa Rakotondrazafy (MIHARI), Louis de Gonzague Razafindramanandraibe, Mihanta Tsiorisoa Bakoliarimisa, Jean Claude Rasamoelina (TAFO MIHAAVO) na Grazia Borrini-Feyerabend.

Usajili wa maeneo ya hifadhi ya jadi: Maswali ya majadiliano mashinani

Jamii za wamiliki wanaotaka kufanya maeneo yao ya jadi yaonekane zaidi kitaifa au kimataifa wanaweza chagua 'kuwasajili'. Kusajili kunamaanisha kuongeza taarifa iliyoainishwa na jamii (ona **#Kumbukumbu**) kwa a jukwaa la mtandaoni la kitaifa au kimataifa.

Kituo cha **Ufuatiliaji wa Uhifadhi Duniani cha Mpango wa Mazingira wa Shirika la Umoja wa Mataifa** huandaa **Usajili wa kimataifa wa Kongani la Kimataifa**. Kushiriki katika Masijala hii kunahitaji msaada na mapitio kutoka kwa vikundi vya marafiki, kwa ujumla kutoka kwa mtandao wa Kongani la Kimataifa katika ngazi ya nchi. Jamii zinaweza pia kuingiza taarifa kuhusu maeneo yao ya jadi katika Masijala nyingine za Kituo cha Ufuatiliaji wa Uhifadhi Duniani cha Mpango wa Mazingira wa Shirika la Umoja wa Mataifa, kama vile **Kanzidata ya Dunia ya Maeneo Yanayohifadhiwa**, pamoja na nyingine za majukwaa ya kitaifa na kimataifa.

> Kusajili eneo la hifadhi ya jadi kunapaswa kuendelea tu iwapo jamii ya wamiliki ina uamuzi huru na wa hiari. Katika Masijala ya Kongani la Kimataifa, jamii inaweza kuamua ni taarifa gani, ikiwa ipo, ipatikane kwenye tovuti ya umma.

Unazingatia usajili wa kimataifa? Inaweza kukusaidia kuyajadili maswali haya:

- Je, eneo letu la hifadhi ya jadi na jamii vitanufaika kutokana na **kutambulika kwa tunu za eneo letu kitaifa na kimataifa**? mfano kwa ajili ya uhifadhi, kipato cha kujikimu, kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi na tunu zingine? (Zingatia kwamba mchakato wa usajili unaweza pia kufaidisha nchi, ambayo inaweza "kutegemea" eneo la hifadhi ya jadi kuelekea shabaha za bioanuwai duniani.)
- Je, jamii ya wamiliki itafaidika kwa **kutambulika vyema** katika jukumu lake la kutawala na kusimamia a eneo la hifadhi ya jadi?
- Je, eneo la hifadhi ya jadi na utawala wake na mifumo ya usimamizi itanufaika kwa **kuwekewa kumbukumbu vyema**, kwani hii inawezekana ikawa muhimu kwa mchakato wa usajili? (Ona pia **#Kumbukumbu**)

- Je, mchakato wa usajili unaweza kuwa na ushawishi chanya kwa jamii, kwa mfano kwa kufufua **maarifa na ujuzi wa uhifadhi** na kukuza **mshikamano wa ndani** na hisia ya utambulisho wa pamoja?
- Usajili utachochea **mahusiano na mtandao wa Kongani la Kimataifa**, kuruhusu jamii za wamiliki kujifunza baina yao katika michakato ya msaada na mapitio ya mtandao wao?
- Je, kuna hatari kutokana na kuongezeka kwa mwonekano ambayo inaweza kufuatia kutambulika, kama vile umaarufu usio na tija au watu wa nje kuja kutumia fursa kufaidi maliasili?
- Kwa **kuzingatia** manufaa na hatari zilizozungumziwa, je, tunapaswa kufuatilia usajili kwa ajili ya eneo letu la hifadhi ya jadi?
- Kama jibu ni ndiyo, itakuwa sahihi zaidi kulitafuta katika **Kanzidata ya Dunia ya Maeneo Yanayohifadhiwa** kwenye **Masijala ya Kongani la Kimataifa**, na/au katika jukwaa jingine katika ngazi ya kitaifa au kimataifa?
- Je, itakuwa bora kufanya **kumbukumbu zionekane** kwa umma, au kuziweka **ziwe faragha**?

Muhimu, Kituo cha Ufuatiliaji wa Uhifadhi Duniani hakihitaji jamii za wamiliki kuhakikiwa na serikali zao kabla ya kuwasilisha taarifa kwa usajili wao. Inasisitiza, hata hivyo, kwamba uwasilishaji wa taarifa unaaminika zaidi wakati **mchakato wa msaada na mapitio baina ya jamii** zilizo katika ngazi moja yamefanyika kabla ya kuwasilishwa.

Unaweza kusoma zaidi kuhusu Masijala Kongani la Kimataifa ya Kituo cha Ufuatiliaji wa Uhifadhi Duniani cha Mpango wa Mazingira wa Shirika la Umoja wa Mataifa hapa. Kiolezo na Mapeo kilichotambulishwa hapo awali kinaweza kusaidia katika maandalizi ya usajili wa kimataifa. Angalia pia ukurasa wa 'maana na rasilimali' kwenye machaguo ya masijala, ikijumuisha pia faida na hatari zinazoweza kutokea: kisanduku cha zana. **iccaconsortium.org/resources/act-with-others/**

Mapitio ya washirika walioko katika ngazi moja: Tazama wengine wanavyofanya

Hakuna mbinu zinazofanana zinazoweza kutumika kwa msaada wa washirika na michakato ya mapitio. Mitandao ya kitaifa ya Kongani la Kimataifa na mashirika yanayowezesha yanapaswa kubadilika na kufanya majaribio ya kile kinachofaa zaidi kwao. Uzoefu husika upo, miongoni mwa mengine, katika Ufilipino, **Ekuador**, **Kolombia**, **Indonesia**, na **Uchina**. Tazama hapa chini kwa habari zaidi kuhusu msaada na michakato ya mapitio kwa washirika walioko katika ngazi moja nchini Iran na Uhispania.

Mchakato wa kusaidia na mapitio ya washirika walio katika ngazi moja nchini Iran

Mchakato wa hatua nne umeainishwa na Muungano wa Makabila ya Wahamaji asilia ya Iran, kwa kushirikiana na **Cenesta**, ambacho ni Kituo cha Maendeleo Endelevu na Mazingira.

- Katika **hatua ya kwanza**, jamii zenyewe zinafanya **tathmini tatu**:

  1) tathmini ya eneo, inayohusisha uchoraji ramani shirikishi wa eneo lao la jadi;

  2) tathmini ya ikolojia, inayohusisha kuongeza rasilimali za ikolojia kwenye ramani, mwelekeo wa sasa wa ikolojia na maarifa yote asilia wanayoona yanafaa; na

  3) tathmini ya utawala, inayohusisha kutambua taasisi ya utawala wa kimila na-ikiwa muhimu - hatua za kuuimarisha.

- Katika **hatua ya pili** ikiwa matokeo ya tathmini tatu yatadhihirisha kuwa eneo hilo linaweza kuchukuliwa kuwa eneo la hifadhi ya jadi la Kongani la Kimataifa—, basi jamii inachukua **uamuzi huru na wa hiari wa kujitambua**; kisha **kutuma kumbukumbu** zake za eneo la hifadhi ya jadi kwa **Muungano wa Makabila ya Wahamaji asilia ya Iran** kwa maoni zaidi na maswali.

- Katika **hatua ya tatu**, maoni na maswali yote yanapotatuliwa, **Muungano wa Makabila ya Wahamaji asilia ya Iran** huwasilisha kumbukumbu na taarifa yoyote ya ziada kwa **Masijala ya Kitaifa ya Kongani la Kimataifas** nchini Iran, ambayo inatunzwa na Cenesta.

- Katika **hatua ya nne na ya mwisho**, **Cenesta inatayarisha kumbukumbu** ili zijumuishwe katika **Masijala ya kimataifa ya Kongani la Kimataifa na/au Kanzidata ya Dunia ya Maeneo Yanayohifadhiwa**. Katika hatua hii, taarifa pia hutumwa kwa mashirika husika ya serikali, kwa taarifa na kujumuishwa katika ripoti zao mikataba ya kimataifa.

Picha: © Cenesta

Ziara ya Cenesta kusaidia hatua ya kwanza ya mchakato wa msaada na mapitio wa washirika walio katika ngazi moja

Mchakato wa msaada na mapitio ya washirika walio katika ngazi moja nchini Uhispania

Mnamo 2015, Iniciativa Comunales iliandaa "Itifaki ya kwanza ya mapitio ya washirika walio katika ngazi moja ya wanaotafuta usajili katika Masijala ya Kongani la Kimataifa nchini Uhispania". **Iniciativa Comunales** ni

muungano wa jamii za wenyeji ambao kwa pamoja hutawala rasilimali, ikiwakilisha maelfu ya watu wa kawaida nchini Uhispania. Wanachama wengine ni pamoja na mashirika ya kusaidia na watu binafsi wanaoguswa. Mnamo 2017, jamii mbili za kwanza zilisajiliwa katika **Masijala ya Kongani la Kimataifa** na, kufikia 2020, michakato sita ya usajili ilikamilika na nyingine zaidi kuanzishwa. Toleo la sasa la itifaki liliidhinishwa mnamo 2019 (**pakua kwa Kihispania**).

Tangu mwanzo, kulikuwa na maafikiano makubwa miongoni mwa jamii kuhusu haja ya kudhamini ubora wa masijala. Ili kuepuka "hadaa", ilikuwa muhimu kwamba mchakato uhakikishe kuwa maeneo yaliyosajiliwa yalikuwa na sifa tatu za 'maeneo ya hifadhi ya jadi': 1) uhusiano imara kati ya jamii na eneo; 2) taasisi ya utawala inayofanya kazi vizuri na 3) matokeo ya uhifadhi wa maliasili na michango kwa kipato cha kujikimu na ustawi.

Picha: © Iniciativa Comunales

"Mlinzimwanamke" wa jamii ya wakusanya magamba ya konokono inayofanya kazi yao ya kila siku maeneo yote katika pwani ya Galicia

Kwanini inahitajika?

Ili kuelewa vyema mashaka ya jamii kuhusu ubora wa masijala, ni muhimu kutaja hilo kuwa nchini Uhispania kuna maeneo mengi yanayotawaliwa na jamii (kwa mfano "kawaida"); hata hivyo, ufanisi wa utawala wa jamii katika baadhi maeneo ni kama haupo kwa sababu ya mmomonyoko wa kitamaduni, uhamaji na idadi kubwa ya watu wazee. Baadhi ya jamii hizi hutia saini makubaliano ambayo watendaji wa nje (kawaida makampuni) husimamia maliasili za eneo hilo kwa ya vigezo vyao vya soko kwa kipindi cha miaka. Hii ina madhara makubwa kwa utawala wa ndani, malengo ya uhifadhi na matumizi mengine ya eneo ya kijamii na kipato cha kujikimu. Kwa mfano, chini ya mikataba hii maeneo makubwa ya kawaida hufanywa kilimo cha aina moja tu kwa kupanda Mikaratusi (Eucalyptus), aina vamizi ya miti ya kigeni - kwa ajili ya kukata miti kibiashara kwa muda mfupi tu. Kwa hivyo, jamii hupoteza nguvu yao ya utawala kila siku, na mtazamo wao hubadilika kutoka kuwa uhusiano mzuri wenye tija wa kitamaduni kwa eneo, hadi kuwa kutafuta mapato tu.

Iwapo kwa hali kama hizi, Masijala itajumuisha kwa uaminifu tu kama maeneo halisi ya jadi, itajumuisha "hadaa" na kupunguza thamani ya Masijala na uwezo wa jamii zilizosajiliwa kuitumia kama chombo cha utetezi. Kwa sababu hii, jamii zilikubali kupokea maoni na maswali kutoka nje kwa wanachama wa jamii nyingine mbili bila majina kwa ajili ya "ripoti ya marekebisho". Ripoti hizi ni za siri, na uzoefu wetu ni kwamba ukosoaji unaojenga kutoka kwa washirika walio katika ngazi moja unaweza kuwa kichocheo kikubwa cha uimarishaji wa ndani wa michakato ya jamii.

Inafanyaje kazi?

Jamii zinazotuma maombi zinakubali kupitia mchakato shirikishi wa msaada na masahihisho ya washirika walio katika ngazi moja kwa kuzingatia:

- Taarifa zinazotolewa na jamii zilizotuma maombi katika fomu rasmi za Kituo cha Ufuatiliaji wa Uhifadhi Duniani cha Mpango wa Mazingira wa Shirika la Umoja wa Mataifa (shirika linalosimamia Masijala ya Kongani la Kimataifa) na Iniciativa Comunales (shirika wezeshaji).
- Ripoti ya masahihisho kutoka kwa jamii mbili za washirika walio katika ngazi moja ambazo hazifahamiki kwa majina
- Taarifa nyingine yoyote muhimu iliyotolewa na jamii zilizotuma maombi au wengine.

Mchakato huu unawezeshwa na Iniciativa Comunales. Mara taarifa na ripoti za marekebisho zitakapokamilika, Kamati ya Uongozi ya Iniciativa Comunales inaleta kwenye mkuu mkutano wa chama maoni yenye sababu kuhusu waliotuma maombi. Uamuzi wa mwisho basi utachukuliwa na wanachama wote kwa pamoja (kulingana na kanuni za chama, kura za jamii wasio wanachama, ikiwa ni pamoja na watu binafsi, AZAKi, vituo vya utafiti, na kadhalika, haziwezi kuzidi 40% ya jumla).

Itifaki inaongoza mchakato huu; na mahitaji yanapojitokeza, itifaki hupitiwa upya na kurekebishwa. Mabadiliko yaliyopendekezwa hujadiliwa mara kwa mara, ili kuidhinishwa na mkutano. Itifaki pia husimamia marekebisho ya washirika wote walio katika ngazi moja waliosajiliwa na Kongani la Kimataifa kila baada ya miaka mitano.

Tulichojifunza

- Jamii nyingi, ikiwa ni pamoja na waombaji dhahiri, hawaoni kusajiliwa kama fursa nzuri, bali hupelekea kutambuliwa 'pekee'. Kitu cha zaidi kinahitajika.
- Mchakato wa wazi wa mapitio ya washirika walio katika ngazi moja una changamoto; unahitaji kujitoa kwa nguvu zote kwa wanachama wa Mtandao wa Kongani la Kimataifa (ambayo iko kwa Uhispania), au bajeti kubwa (haipo kwa Uhispania); katika hali zote, inahitaji muda mwingi na uzoefu na watu wanaowajibika. Kuna rejea chache za hapo awali na ni ngumu kupata usawa, kati ya "kuifanya rahisi" na kutengeneza mfumo wa kuaminika unaozingatia mahitaji ya kila mtu anayehusika na kuepuka uchovu wa pamoja. Tuna wasiwasi kuhusu hili na tunachunguza mbinu mpya za kuboresha ustahimilivu wa mchakato.
- Kuna mapungufu makubwa ya "mfumo wa medali" ambao unazingatia tu mifano ya nembo zaidi za maeneo ya hifadhi ya jadi. Hii inaweza kuwa na matokeo potofu ya kukuza usomi. Jibu la sura mbili "ndiyo/hapana" kwa swali "hili ni eneo la hifadhi ya jadi?" haijumuishi matukio mengi, kulingana na picha tuli katika muda fulani, kupuuza juhudi za sasa, michakato au mienendo.
- Kusajiliwa kupitia mbinu hii kuna uwezo mdogo wa kubadilisha. Mbinu mpya, jumuishi inahitajika, ili kutoa utambulisho unaoeleweka na msaada kwa jamii yoyote inayotafuta kujumuishwa katika Masijala - bila kujali sifa yake ya sasa kama Kongani la Kimataifa au la. Tunafanyia kazi mbinu hii hivi sasa, ambayo sisi tunaiita Vivero ("kitalu cha mimea" kwa Kihispania, tazama mchoro hapa chini).
- Utaratibu unapaswa kuwepo ili kujumuisha kutokukubaliana kwa njia inayojenga. Nia njema na "kucheza kwa haki" haipaswi kuchukuliwa kawaida. Afadhali tuchukue kilicho bora zaidi kutokana na kutokubaliana kwa kujenga lakini tuzuie na kupinga nafasi na vitendo vya uharibifu.

- Mfumo wa utawala uliokamilika na wazi unapaswa kuwepo, ikijumuisha bodi inayoaminika kwa ajili ya kutatua migogoro na kuchukua maamuzi ya mwisho, na sera ya kuepusha mgongano wa masilahi. Ili kupunguza kulimbikiza madaraka, bodi hii inapaswa kuwajibika kwa uwakilishi mpana wa jamii ambazo baadaye zitaomba kusajiliwa. Maamuzi yake yanapaswa kuwa ya kuweza kukatiwa "rufaa" na muundo wake kuwa wa kutokana na "mabishano".
- Washiriki wote wanapaswa kukubali kwa uwazi kufuata kanuni za kawaida zilizowekwa.
- Kukosekana kwa usawa kunapaswa kuangaliwa kwa makini sana katika sifa za kijiografia na za kisekta kwa wanaoomba Usajili kwa sababu zinaweza kusababisha upotoshaji katika uwezo wa uwakilishi: ikiwa mikoa au sekta fulani (kwa mfano, misitu, umwagiliaji, uvuvi) hutawala maoni juu ya nini ni eneo la hifadhi ya jadi na jinsi linavyopaswa kuwa, zingine zinaweza kutengwa. Hapo awali tulishindwa kuliona hili lakini tunajifunza kuboresha.

Hatua za awali

i: Usambazaji wa kumbukumbu

ii: Ukusanyaji wa taarifa kuhusu maeneo ya hifadhi ya jadi ya Muungano wa Kongani la Kimataifas na jamii nyingine zinazovutiwa na

iii. Mawasiliano ya kwanza na ameneo ya jadi ya Muungano wa Kongani la Kimataifas ambayo yana uwezekano wa kupendezwa na Usajili au katika "Maeneo ya hifadhi ya jadi ya Vivero ya Kongani la Kimataifa".

1 Maandalizi na uwasilishaji wa orodha ya waombaji

1.a: Uidhinishaji wa eneo linalowekana kuwa eneo la hifadhi ya jadi la Muungano wa Kongani la Kimataifa

1.b: Eneo linaloweza kujitathmini kuwa eneo la hifadhi ya jadi la Kongani la Kimataifa

1.c: Mchakato wa uwezeshaji na kumaliza kuweka kumbukumbu za Masijala

2 Mapitio ya washirika

2.a: Mapitio ya washirika walio katika ngazi moja

2.b: Majadilio ya wawezeshaji

3 Tathmini na uwamuzi wa mwisho

3.a: Kuwezesha upangiliaji wa pendekezo la uamuzi

3.b: Mapitio ya maamuzi ya shirika linalowezesha upangiliaji wa pendekezo kufantwa na Kongani la Kimataifa zilizosajiliwa

3.c: Kuwasilisha pendekezo la maamuzi ya mwisho ya Kamati Tendaji ya Initiativa Comunales kwenye Mkutano Mkuu

→ **Kusajiliwa Kongani la Kimataifa**

→ ***Eneo la hifadhi ya jadi la Vivero ya Kongani la Kimataifa***

→ ***Mapitio ya upangiliaji wa pendekezo*** → (rudi 3)

Mawazo juu ya mbinu ya baadaye ya Masijala ya Kongani la Kimataifa

Tunafanya kazi ili kujenga mchakato wa pamoja ili kusaidia jamii zote zilizo tayari kuimarisha sifa tatu muhimu za maeneo yao ya jadi, bila kujali jinsi kila moja ina nguvu kiasi gani kwa wakati fulani au kama wanavutiwa na Usajili au la. Katika mchakato huu wa msaada, Usajili haupaswi kuwa lengo la muda mfupi, lakini mojawapo ya zana nyingi za kuboresha sifa za Kongani la Kimataifa za eneo fulani kama sehemu ya mbinu ya muda mrefu.

Ili kuelezea mchakato huu tunapendekeza "Vivero de ICCAs", ("kitalu cha mimea cha Kongani la Kimataifa"): badala ya "uamuzi wa ndiyo au-hapana" (aidha unastahili kutambuliwa au kutupiliwa mbali), umakini utaelekezwa kwa muendelezo wa kiwango cha vizingiti vya changamoto na mafanikio katika kila moja ya sifa tatu, na taratibu na uelekeo ambazo jamii inakuza. Hii pia itakuwa fursa kwa jamii za Kongani la Kimataifa ambazo tayari zimesajiliwa kuonyesha uzoefu wao na kusaidia wengine kuboresha mifumo ya utawala, mikakati ya uhifadhi na mambo mengine, huku wakiendelea kujifunza na kuimarisha maeneo yao ya kadi - kwa maana ya kweli ya "msaada kwa washirika walio katika ngazi moja"

Imetayarishwa na Iniciativa Comunales; kwa habari zaidi, andika kwa: **hola@icomunales.org**

Lessons Learned in Advocacy

As part of a self-strengthening process, the **national ICCA network** should carefully consider what types of **social, legal or other forms of policy and recognition and support** are **appropriate** in its context. It is particularly important that ICCA custodian communities advocate for a specific form of recognition and support only after a **well-informed and transparent exploration of the benefits and risks of various possible options**, and under the authority and responsibility of their legitimate representatives. Appropriate recognition and support can help communities to secure and exercise their collective rights and responsibilities for their territories of life. Inappropriate and inadequate recognition and support, however, may be damaging and bring about undesired influence and impacts.

Diverse custodian communities that advocate together are stronger and more likely to obtain what they need. They may also wish to engage partners. National movements for land rights, peasant rights and indigenous peoples' rights may be powerful partners of community custodians of territories of life, as well as civil society organizations and movements for conservation of nature, sustainable livelihoods and human rights concerning the environment. When it comes to whether and how to engage with political parties, this is a choice to be taken by each ICCA network, with plenty of savvy.

A **facilitator** working with the ICCA Network will likely highlight that successful advocacy initiatives have a **clear and well-argued aim** (e.g., a specific policy modification or the funding of a specific scheme) and are backed by concrete, **positive examples**, a dedicated **budget** and a **constituency** that is as united and diverse as possible. Importantly, a facilitator may also provide links with one or a few **individuals or organizations with legal skills.** Ideally, any specific advocacy would be supported by at least one civil society organization with legal skills, competent to offer legal strategies and solutions, file petitions, follow up specific cases, assist in land and resource issues and conflicts, back-up the recognition of specific ICCAs, offer protection for collective rights whenever challenged, and train community members on paralegal skills.

The focus of advocacy will depend on the context, vision, and needs of those involved. See these Resource documents for more information on:

- **Aims of advocacy activities**
- **National legal and policy instruments that formally recognise territories of life**
- **Relevant documents and web sites**

Ultimately, the greatest benefit of joint advocacy is the ability to build a **critical mass for change** in any given country. ICCA Consortium members and partners have learned that:

- Anyone has the power to be an advocate; no custodian community should be afraid to seek appropriate recognition and support for its territory of life… but doing it with other communities and partners is a great help.
- Advocacy is most powerful when diverse networks and allies propose the same policy changes and when such changes have broad appeal to many parties in society.

Photo: © Grazia Borrini-Feyerabend

TATHMINI NA BORESHA

Kujiimarisha ni mchakato unaoendelea wa kujifunza na kuchukua hatua. Maeneo ya hifadhi ya jadi yanabadilika - kama ambavyo jamii za wamiliki zinavyozijali katika muktadha mpana wa mazingira wanamoishi. Mabadiliko ya mandhari na mazingira yanaweza kuleta fursa na changamoto mpya baada ya muda. Kwa kuzingatia hilo, badala ya a zoezi la mara moja, mchakato ulioelezewa katika mwongozo huu unaweza kutazamwa kama seti ya mbinu na kujitoa ambayo inawezesha kujifunza na ukuaji unaoendelea.

Chimbuko na michakato ya kujifunza huku kunakoendelea huamuliwa na jamii yako ya wamiliki. Ufuatiliaji sahihi, au uhakiki wa mara kwa mara, unaweza kuwezesha kutafakari juu ya 'afya' ya eneo lako la hifadhi ya jadi na kuhuisha juhudi za jamii kuitunza na kuliimarisha**.**

Kushughulikia mabadiliko katika ustahimilivu na usalama baada ya muda: Maswali ya kujadili mashinani

Nguvu, udhaifu, matishio na fursa za ustahimilivu na usalama (tazama #Kuelewa) zina uwezekano wa kubadilika baada ya muda. Ili kusaidia kufuatilia mabadiliko haya, ni muhimu kutambua viashiria muhimu na kuvifuatilia baada ya muda. Kwa mfano, kama sehemu ya mijadala ya mashinani, jamii yako inaweza kutaka kubainisha angalau kiashirio kimoja cha maana kwa kila moja ya "nguzo tano" za eneo la hifadhi ya jadi salama na stahimilivu (ona **#Chombo cha Ustahimilivu na Usalama**). Nguzo hizo ni:

- uadilifu na nguvu ya jamii ya wamiliki;
- uhusiano wa karibu kati ya jamii na eneo lake;
- utendajikazi wa taasisi ya utawala;
- hali ya uhifadhi wa eneo; na
- Kipato cha kujikimu na ustawi wa jamii.

Kwa kila mmoja, unaweza kuuliza:

- Ni jambo gani, **mali au thamani gani tunaweza kupima au kutathmini** ambalo linaweza kutuambia kama hii 'nguzo' inabadilika kuwa bora (au mbaya zaidi)?
- Je, tunawezaje kupima au kutathmini hilo, kwa vitendo?
- Nani angeweza kufanya hivyo? Je, kuna mtu yuko tayari kufuatilia mabadiliko? Wengine wanaweza kufanya nini ili kusaidia?
- Ni kwa muda gani tutakutana tena ili kujadili mabadiliko?

Unaweza kupakua hapa mifano ya viashiria vya ustahimilivu na usalama wa maeneo ya hifadhi ya jadi, ambavyo vilitengenezwa kwa ajili ya kutumiwa na jamii maalum za wamiliki. Kila jamii inapaswa kutengeneza viashiria vyake, vinavyoonyesha hali yake yenyewe: **Viashiria vya ustahimilivu na usalama vya mfano vya Kongani la Kimataifa**.

Kupitia athari za hatua za uimarishaji: Maswali kwa mjadala wa mashinani

Kuna njia nyingi za ufuatiliaji na tathmini. Katika mchakato wa kujiimarisha, mazoezi haya yanapaswa iwe ya kijamii na shirikishi, ikihusisha watendaji mbalimbali kutoka kwa jamii ya walezi. Muhimu, zinapaswa kupangwa mapema kwa shughuli maalum. Baadhi ya maswali muhimu kwa majadiliano ya msingi ni pamoja na:

- Je, jamii yetu iko tayari kufuatilia mabadiliko huku ikichukua hatua?
- **Nani yuko tayari kushiriki** katika ufuatiliaji na tathmini? Je, kuna kikundi cha jamii kilicho tayari kuchukua kuwajibika kwa hili?
- Je, **rasilimali** za kujitolea (muda, msaada wa kifedha, mafunzo, na kadhalika) zinapatikana? Ikiwa sivyo, ni nani anayeweza kusaidia? Kwa nini wanasaidia jamii yetu?
- Nani **atakusanya** matokeo ya ufuatiliaji?
- Nani **atajadili na kutafsiri** matokeo ya ufuatiliaji, kuyatathmini na kupendekeza marekebisho mipango husika? Je, jamii nzima inapaswa kuhusika? Je, wengine, nje ya jamii, wawe habari na kushiriki katika tafsiri na ufuatiliaji?
- Jinsi gani masomo yatakusanywa na kuhifadhiwa kwa ajili ya mashauriano na matumizi ya siku zijazo?

Ufuatiliaji na tathmini ni muhimu kwa ajili ya kuhakikisha kwamba shughuli mahususi iliyoundwa ili kuimarisha eneo la hifadhi ya jadi yana matokeo yanayotarajiwa. Inasaidia kwamba jamii ya walezi inaweza kurekebisha mipango na mbinu zake kama inahitajika kwa muda. Timu ya uwezeshaji inaweza kusaidia jamii kwa maswali kama vile:

- Je, **tunatekeleza** shughuli zilizokubaliwa ndani ya jamii na/au na wengine ili kuelekea kwenye yetu maono/ dira ya eneo letu la hifadhi ya jadi?
- Je, tunapata **matokeo na athari** zinazohitajika?
- Je, tunaona mabadiliko yoyote yanayohusiana na hayo katika viashirio ambavyo tumeainisha kwa kila moja ya "jengo" tano vitalu" kwa eneo letu la hifadhi ya jadi?
- Je, kuna mapungufu ya taarifa yaliyosalia au changamoto mpya?
- Je, ni **hatua gani ya ziada au iliyorekebishwa** tunahitaji kuchukua ili kushughulikia mapungufu na changamoto hizi?
- Je, kuna kipengele chochote cha mchakato wetu wa kujiimarisha ambacho tunapaswa kukirejea, sasa au siku zijazo?

Mwisho ndio mwanzo mpya

Soma jinsi yote yalivyoanza: uzoefu na ubunifu wa **eneo la Hifadhi ya jadi la Kawawana** ulivyotia hamasa kuandika Mwongozo huu.